

ПЛАН

ДВУСЕДМИЧНО СПИСАНИЕ ЗА ОБЩЕСТВЕНИ
ВЪПРОСИ * РЕДАКТИРА КОМИТЕТ

В ТАЗИ КНИЖКА СТАТИИ ОТ

П. Пенчев

А. Ляпин

Д-р Вл. Абаджиев

Г. Консулов

Д-р Александър Г. Гешев

Димо Минев

Д-р П. Маневски

Д-р Л. Станев

Директор:

И. СТЕФАНОВ

Гл. редактор:

Д-р Д. ТОШЕВ

ВАРНА

30 ноември 1946

Год. II. кн. 17-18

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

		Стр.
П. Пенчев	— Естественото нарастване на населението в България и мероприятията на О. Ф. власт за неговото подобрене.	489
А. Ляпин	— Постепенното премиванане от социализъм към комунизъм.	500
Д-р Вл. Абаджиев	— Правото и дългът за работа по Конституцията на СССР.	518
Г. Консулов	— Кратки бележки по въпроса за счетоводно-отчетната организация на държавно-индустриалните предприятия.	522
Д-р Александър Г. Гешев	— Френската индустрия и възможностите за внос от Франция.	530
П Р Е Г Л Е Д И		
Димо Минев	— Заплашеното образование.	536
Д-р П. Маневски	— Световното месово скотовъдство през 1944/45 г.	538
Д-р Л. Станев	— Книжовен преглед.	539

С О Д Е Р Ж А Н И Е

П. Пенчев	— Естественый прирост населения в Болгарии и мероприятия О. Ф. власти для его олучшение.	489
А. Ляпин	— Постепенный переход от социализма к комунизму.	500
Д-р Вл. Абаджиев	— Право на труд и обязательность труда по Конституции СССР.	518
Г. Консулов	— Краткие заметки по вопросу о счетоводно-отчетной организации государственных промышленных предприятий.	522
Д-р Александър Г. Гешев	— Французская промышленность и возможность ввоза из Франции.	530
О Б З О Р		
Димо Минев	— Платное образование	536
Д-р П. Маневски	— Мировое производство мяса.	538
Д-р Л. Станев	— Обзор книг	539

C O N T E N T S

P. Pentcheff	— Natural Increase of the Population in Bulgaria and the Undertakings of the Fatherland Front Authorities for the Betterment of the Conditions of Life.	489
A. Lapin	— Gradual Transition from Socialism to Communism	500
Dr. Vl. Abadjieff	— Rights and Obligations for Work According to the U. S. S. P. Constitution.	518
G. Konsuloff	— Short Notes Concerning the Question of Contability-Accountable Organisation of the State Industrial Undertakings.	522
Dr. Alexandre G. Gueshoff	— French Industry and the Possibility for Importation from France,	530
R E V I E W S		
Dimo Mineff	— Threatened Education.	536
Dr. P. Manevski	— The World Production of Meat.	538
Dr. L. Staneff	— Book Review.	539

П Л А Н

Двуседмично списание за обществени въпроси

Директор: Йовчо Стефанов

Гл. редактор: Д-р Д. Тошев

Год. II Варна, 30 ноември 1946 г.

Кн. 17-18

Естественото нарастване на населението в България и мероприятията на О. Ф. власт за неговото подобрене.

от

П. Пенчев.

1. Определение. Един от най-характерните, кратки и ясни указатели за естественото движение на населението, несъмнено е указателят за неговия прирѣст. В същност тоя прирѣст се измерва с числата, които се явяват като разлика между броя на живородените деца и умираанията за даден интервал време, обикновено една година. Тоя брой както у нас, така и в другите държави, за отделните години е доста колеблив. Той зависи еднакво от броя на живородените и от броя на умираанията. Когато тия последните през дадена година, напр. на война или епидемия, се силно увеличават, тогава естественото нарастване на населението се намалява и обратно, ако ражданията се увеличат извънредно много, какъвто е случаят през годините след свършване на войните, а умираанията не се увеличават прекомерно, тогава естественото нарастване на населението ще бъде по-голямо. Ясно е, значи, че естественият прирѣст се явява като резултат на две компоненти: раждания на живи деца и умираания. Всяка една от тия компоненти, от своя страна, е резултат на комплекс от най-различни причини. Така, броят на умираанията, както и смъртността, зависят не само от санитарно-хигиеничните условия, при които живее самото население, но зависят още и от стопанските условия, степента на обезпечаването възможностите за доволно и нормално прехранване, обличане и пр., а зависят също така и от културното ниво на самото население, от неговата просвета и пр. Почти от същия комплекс от причини се детермира и броят на ражданията, или изобието на раждаемостта. В последния случай, естествено, необходимите мерки от санитарно-хигиенично естество ще бъдат от по-друг характер, но важното е да се констатира, че и тук, както и при умираанията, крайният резултат за-

виси от много и разнообразни причини, дължащи се еднакво, както на стопанския, така и на културния и социален бит на страната.

Между тия две компоненти има една особена разлика, която се състои в това, че докато смъртността, която се дължи на обективни причини, не може да падне под даден минимум; раждаемостта, напротив, зависи до голяма степен от волята на човека и може да се намалява дори до нула. При това положение, лесно е да се разбере, че броят на ражданията може да се намалява от година на година по-бързо от броя на умираанията и да се достигне до такова положение, щото ражданията да са по-малко от умираанията, т. е. да се стигне до отрицателен естествен прирѣст.

Размер и тенденция. От статистиката за естественото движение на населението се вижда, че от освобождението на България от турското робство до сега, само през три години естественият прирѣст е бил отрицателен. Това са били годините 1913, 1916 и 1917, през които страната е водела войни. Тогава, поради мобилизирането на мъжкото население и задържането му на фронта, женитбите силно намаляли, като средно взето от 8 до 10 женитби на 1000 жители, колкото обикновено се сключват в нормално време, през 1912 год. са сключени само 5,6, през 1913 г. — 5,7, а през годините на първата световна война респективните относителни числа са били както следва: през 1915 — 6,4, през 1916 — 2,2 и през 1917 — 4,4. Веднага след свършването на войните средният брой на женитбите се силно увеличава, като след 2—3 години тая вълна на увеличение постепенно се уталожва, изостаналите женитби се наваксват, в смисъл, че се поглъват, тъй да се каже, останалите празни места, а след това женитбеността почва отново да се измерва с 8 до 10 женитби на 1000 жители от населението.

Това извънредно колебание на женитбите през военните години, както и задържането на мъжкото население на фронта, се отразява върху броя на ражданията през същите години. Така напр., през 1913 год. ражданията на живи деца са паднали на 25,7 на 1000 души от населението, докато през предшестващите и последуещи след Балканската война години раждаемостта в България се е измервала с повече от 40 живородени деца на 1000 жители. През годините на първата световна война това явление се повтаря отново. Раждаемостта от 40,2 през 1915 г. пада на 21,3 през 1916 г., на 17,2 през 1917 г. и на 21,2 през 1918 г., за да се покачи през 1919 г. на 32,8, а през 1920 г. — на 39,9, като с това се домогва да достигне нормалното си ниво.

В същото време, обаче, смъртността се колебае в обратна посока. От 21,5 умираия на 1000 жители през нормалната 1911 г., през 1913 г. тая смъртност се увеличава на 29,0, за

да спадне отново на 20.7 през 1914 г. Колебанието през военните 1915—1918 г. се проявява най-силно през 1918 г., когато смъртността, средно взето от 20 умирация на 1000 жители, се покачила на 32.0. В това извънредно увеличение взе участие и тогавашната епидемия известна под името „испанска инфлуенца“, която се ширеше почти из цяла Европа, и която се обясняваше с изгладняването и мизерията настъпила вследствие на войната. За щастие, след втората световна война, макар и разрушенията да са по-големи, подобна епидемия, може би, поради напредъка в медицината и взетите санитарно-хигиенни мерки, не се яви.

Като пряк резултат от изтъкнатото извънредно намаление на раждаемостта и увеличение на смъртността се яви помнатото отрицателно естествено нарастване на населението. През 1913 г. това нарастване е било — 3.3 (отрицателно) на 1000 жители, докато през предшестващата 1912 г. то е било 21.1, а през 1914 г. 24.4. През следващите военни години приръстът се е проявил така: през 1916 г. — 0.5 на 1000 жители, през 1918 г. и 1919 г. промилите са били респективно 4.0 и 10.8, но отрицателни, като през следващите години съответните относителни числа са се покачили от 12.6 на 18.5 и по такъв начин се е възстановило нормалното ниво на естествено нарастване на населението.

На това място трябва изрично да се отбележи, че естественият приръст на населението и в нормално време не е постоянна величина, установена веднаж за винаги. Напротив, той приръст, както се спомена по-горе, зависи от промените в социалния и стопански бит на страната. Под нормално положение на естественото нарастване на населението, значи, трябва да се разбира констатираният резултат за известен интервал време, обикновено не много дълъг, през който социалните и стопански условия в страната не са претърпяли съществени промени, и през който не са настъпили извънредни събития, като войни и епидемии. С изминаването на по-дълги периоди от време и приръста, наред с другите демографски феномени, се променя в една или друга посока.

Когато стопанските условия в страната са се чувствително влошавали, то и естественото нарастване на населението се е забележимо намалявало. Такъв е бил, напр., случаят в началото на последното десетилетие на миналия век. През 1892 г. естественото нарастване на населението е спаднало на 4.4 от 1000 жители, през 1893 г. се е покачило на 7.3, като през следващите две—три години то отново е достигнало едно средно ниво от около 18 на 1000 души от населението. Това колебание се е явило като пряка последица на увеличената смъртност, настъпила вследствие неблагоприятните стопански условия а не и на намалената раждаемост. Подобни колебания на приръста на населението, макар и в по-малък размер, се забеляз-

ва и през 1901 и 1909 г. И в тия два случая то се е дължало по-скоро на увеличението на смъртността, което от своя страна се е съпътствувало от значителното намаление на земеделското производство през годините 1898/99 и 1908/909.

След свършването, обаче, на първата световна война настъпва една съществена промяна в естественото нарастване на населението. Преди войните това нарастване се беше установило доста стабилно. Така, средногодишно за периодите 1896/1900, 1901/1905 и 1906/1910 г., то се измерваше, респективно, с 17·1, 18·2, 18·3 на хилядо жители. След тази война така установеният стабилитет се възстановява, обаче за кратко време. Наскоро той се заменя с застрашаваща тенденция на намаление.

Едновременно с това намалението на самия приръст се явява като пряк резултат на намаляваща се раждаемост и намаляваща се, а не увеличаваща смъртност. При това положение, явно е, че за да се намалява приръста, ускорението в намалението на раждаемостта е по-голямо от това на намалението на смъртността. И действително, според едно пресмятане на Главната дирекция на статистиката, ражданията за периода 1921/1944 г. са намаляли с 45%, докато умирането за същото време са намаляли с 38%. И понеже последните, както се отбеляза по-горе, не зависят от човешката воля, а ражданията могат да се ограничават произволно, опасността от неограниченото намаление на естественото нарастване на населението, дори до свършенното му изчезване и даже превръщането му в отрицателно, т. е. достигане до израждане на населението, какъвто случай вече има в благоустроени държави, е на лице.

Явната тенденция на намаляване естествения приръст на населението се наблюдава, както при селското, така и при градското население. При това, нека изрично се отбележи, че в селата тая тенденция е по-силна, отколкото в градовете, и че тъкмо в селата раждаемостта по-силно намалява, отколкото в градовете.

Ето и числата, които потвърждават по един нагледен начин току-що казаното.

Раждания, умирания и естествено нарастване средно годишно по периоди

Периоди	живородени			умирация			естеств. нараств.		
	град	село	общо	град	село	общо	град	село	общо
	абсолютен брой								
1921—25	31201	167870	199071	19895	86218	106113	11306	81652	92958
1926—30	28590	156338	184928	18740	81193	99933	9850	75145	84995
1931—35	27283	147479	174752	17536	74760	92296	9747	72719	82466
1936—40	24204	121340	145544	17241	68152	85393	6963	53188	60151
1941—44	28356	110554	138900	19739	63573	83312	8617	46981	55588

на 1000 жители

921/25	30.3	41.2	39.0	19.3	21.2	20.8	11.0	20.0	18.2
926/30	24.6	35.4	33.1	16.1	18.4	17.9	8.5	17.0	15.2
931/35	21.4	31.5	29.3	13.8	16.0	15.5	7.7	15.5	13.8
936/40	17.6	24.9	23.3	12.6	14.	13.7	5.	10.9	9.6
941/44	18.4	22.4	21.5	12.8	12.9	12.9	5.6	9.5	8.6

Намалването на естественото нарастване за един двадесет и пет годишен период в градовете е слязло от 11.0 на 1000 жители на 5.6, ще рече с 49.1%, а в селата същото намаление е било 52.5%, или 3.4% по голямо. От относителните числа в горната таблица се вижда, че това намаление се явява като пряк резултат на по-бързото намаление на раждаемостта в селата.

Това е, разбира се, само една твърде интересна констатация, въз основа на обективните статистически данни. Тук още не става дума за многобройните и от различно естество причини, на които се дължи изтъкнатия демографски феномен.

Ако по-нататък се проследи развитието на естественото нарастване на населението по области, околии и даже отделни населени места, лесно ще се забележи, че това нарастване е най-малко и даже отрицателно, преимуществено в подбалканските селища, като Кула, Берковица, Тетевен, Троян, Ловеч, Търново, Севлиево и пр. там, дето прехраната е сравнително най-трудна, дето населението — мъже и жени — е принудено да странствува, за да търси работа и дето раждаемостта е най-малка.

Сравнение с чужбина. Естественото нарастване на населението в България, въпреки неговото колебание, и даже въпреки застрашителната тенденция на намаление през последните двадесет и пет години, все пак може да се счете за задоволително. Сами по себе си относителните числа, които дават приръста, не са съвършено мерило в смисъл да дават едновременно големината и целесъобразността на нарастването. Последното може да бъде резултат на много голяма раждаемост и голяма смъртност, а може същото нарастване да се яви от умерена раждаемост и малка смъртност. Пример: През 1938 г. в Унгария естественият приръст на населението е бил 5.7 на 1000 жители. Този приръст е резултат на 20.1 живородени деца и 14.4 умирация също на 1000 жители. В Норвегия, през същата година, естественото нарастване е било 5.6, но то се е явило като резултат на 15.6 раждания на живи деца и 10.0 умирация. Друг пример: През 1940 г. естественият приръст в Румъния е бил 7.3. Тоя приръст се явява като резултат на 26.5 раждания на живи деца и 19.2 умирация на 1000 жители. В Дания, през същата година, естестве-

ният приръст е бил 7·9, значи с 0·6 по голям отколкото в Румъния, но тоя приръст се явява като следствие на 18·3 раждания и 10·4 умираия. От тези два примера се вижда, че едно и също естествено нарастване се явява като резултат на различна раждаемост и различна смъртност. Веднага, обаче, трябва да се добави, че е за предпочитане онова от равните нараствания, което се явява като резултат на умерена раждаемост и малка смъртност. От горните два примера е за предпочитане естественото нарастване в Норвегия и Дания пред това в Унгария и Румъния, макар че отделно взето съответните нараствания са почти едни и същи. Съображенията за предпочитането на онова от равните естествени нараствания, което е резултат на умерена раждаемост и малка смъртност са явни. Те се обуславят от обстоятелството, че при голямата раждаемост и голяма смъртност, в резултат на които се явява малък естествен приръст, напраздно се прахосват материални средства и сили на нацията. Икономия на сили и средства има там, където приръстът е същия, но тоя приръст се явява като резултат на умерен брой раждания и малка смъртност.

В сравнение с другите европейски държави ще трябва да се признае, че България има средно естествено нарастване. Това се вижда от следните числа:

От горните данни е явно, че естественото нарастване на населението в различните държави се съществено различава. Макар че данните не са напълно сравняеми, понеже относителните числа не се отнасят, в някои случаи, за едни и същи години и произхождат от различен брой население, все пак явно е, че най-голям естествен приръст има в СССР, а най-малък — отрицателен, в Франция. От дълги години в тази страна се бие тревога за израждане на населението. Макар и слабо и не през всички години, но все пак населението на Франция, изобщо взето, вместо да расте се намалява. Това, разбира се, тревожи управлението на тая страна и го заставява да търси средства и начини за съхранение на великата френска нация. Малък е естественият приръст и в Белгия, Швеция, Швейцария, Англия, но тук той е все още положителен. България заема средно място. Констатираната, обаче, по-горе застрашителна тенденция, оставена в наследство от последния четвърт век, налага известни грижи на управлението и на българската общественост.

Мероприятия на ОФ власт за подобряване естествено нарастване на населението. Измежду многото и разнообразни задачи и грижи на новата Българска държава, след 9 септември 1944 г., грижите за здравословното състояние на населението не останаха на последно място. Обратно, още при своето формиране отечественофронтовската власт помисли за здравето на широките народни слоеве и затова, без каквото и да е отлагане, създаде специално Министерство за народното здраве. Самата инициатива говори достатъчно ясно

държави	години	на 1000 жители		
		живоро- дени	умира- ния	естеств. нараств.
Белгия	1938	15·8	13·1	2·7
	1939	15·3	13·8	1·5
	1940	13·4	16·1	2·7
България	1938	22·8	13·6	9·1
	1939	21·4	13·4	8·0
	1940	22·2	13·4	8·8
Англия и Уелс	1938	15·1	11·6	3·5
	1939	14·9	12·1	2·9
	1940	14·6	14·3	0·3
Гърция	1937	26·4	15·2	11·2
	1938	26·1	13·3	12·8
	1939	23·5	13·0	10·5
Дания	1938	18·1	10·3	7·8
	1939	17·8	10·1	7·7
	1940	18·3	10·4	7·9
Италия	1938	23·7	14·1	9·6
	1939	23·5	13·4	10·1
	1940	23·4	13·6	9·8
Румъния	1938	29·6	19·2	10·4
	1939	28·3	18·6	9·7
	1940	26·5	19·2	7·3
СССР	1926	43·4	20·1	23·3
	1927	43·4	21·2	22·2
	1928	42·3	18·3	24·0
Унгария	1937	20·2	14·2	6·0
	1938	20·1	14·4	5·7
	1939	19·6	13·7	5·9
Франция	1937	14·7	15·0	-0·3
	1938	14·6	15·4	-0·8
	1939	14·6	15·3	-0·7
Югославия	1937	27·9	15·9	12·0
	1938	26·7	15·6	11·1
	1938	25·9	15·0	10·9

и внушително за разликата между схващанията на бившата фашистка власт и новото ОФ правителство относително грижите за запазване жизнените сили на народа. Докато управляващите кръгове в България, особено след свалянето на земеделското управление на 9 юни 1923 г., третираха българското население като средство за постигане на стопански и политически цели, новата ОФ власт, излизаща от народа и служеща нему, счита, че запазването здравето и жизнените сили на населението е една от главните задачи на управлението. Грижите на монархическото управление в България се изчерпваха: във взимането на мерки за ограничаване на епидемиите и поддържане здравословното състояние на трудещите се народни слоеве дотолкова, доколкото тия последните бяха потребни за създаване на стопански блага, запазване реда и осигуряване властта на ония, които владееха и разпореждаха с богатата. Народът беше длъжен само да работи и създава благоденствие за управляващите клики и техните близки, а отгоре на това да крепи и поддържа един порядък, ограничаващ правата му и противен на неговите интереси.

Само така могат да се обяснят съществуващите през режима на монархията големи стопански и социални противоречия на нашата току-що отминала действителност: от една страна трудящите се маси създаваха блага и благоденствие за малцината властимающа и имотници, а самите творители на тия блага нямаха възможност нито да се нахранят достатъчно, нито да се облекат, нито най-сетне да получат потребната медицинска помощ в случай на нужда. С една дума, мизерията се ширеше, разширяваше и задълбочаваше, и то тъкмо сред трудящите се слоеве.

При това положение, лесно е да се разбере, защо броят на живородените деца от година на година се намаляваше с такъв темп, че застигаше и задминаваше намалението на умряванията, вследствие на което естественото нарастване на населението от година на година и от период на период се намаляваше. Тая твърда тенденция на намаление, както се изтъкна по-горе, взе застрашителни размери, като средно годишно от 18.2 на 1000 жители, колкото беше през периода 1921/1925 г., слезе на 8.6 за периода 1941/1944 г. Това извънредно намаление с повече от 100% само за 24 години не стресна фашистките управници.

Фактите ясно свидетелствуват, че монархията и управляващите клики през времето на цар Борис III и последни са се грижели за здравето и жизнените сили на населението до толкова, доколкото то им е било необходимо да твори и пази тяхното господство и да дава войници, които да биват използвани за осъществяване целите на германския империализъм на Балканите.

Ако монархическите клики бяха останали да управляват България още четвърт век, сигурно естественото нарастване щеше да се намалява и населението да отива към своето израждане. Ето защо, 9 септември 1944 г. с право се счита спасителна дата за българския народ.

В противовес на казаното гибелно за естествения приръст на населението разбиране и практика на монархо-фашиските управления в България, народната отечественофронтowska власт започна със сериозни грижи за запазване жизнените сили и подобрене естественото движение на населението. На 9 септември 1944 г. веднаж за винаги се сложи край на концепцията народът да бъде средство и за него да се грижат люди чужди на неговите интереси. След тази дата той сам е поел своите съдбини в ръцете си и няма намерение вече да търси и допуска настойници.

Първата му грижа е и ще бъде да пази своето, народното здраве и своите жизнени сили. От думи се минава към дела. Основаното от народната отечественофронтowska власт Министерство на народното здраве добре знае, че за да се подобри и увеличи естественият приръст на населението, трябва, преди всичко, да се намали броят на умиранията едновременно с повишаване броя на живородените деца. В това направление новото министерство полага сериозни усилия.

Най-напред трябва да се констатира, че бюджетът на това министерство бързо засилва своето участие в бюджета на държавата. Така, предвидените кредити през 1945 г. за Министерството на народното здраве възлизаха на 1.244.760.000 лв. или 3·6% от общата сума на държавния бюджет; а за 1946 г. са предвидени кредити в размер на 2.404.000·000 лв., което прави 5·5% от всички предвидени кредити. Нека се отбележи, че през 1941 г. кредитите за Главната дирекция на народното здраве, която се включваше в Министерството на вътрешните работи, съставляваха една 2·1% от общия бюджет.

Но не е само създаването на министерството и увеличението на кредитите, които свидетелствуват за особените грижи на народната власт по отношение запазването здравето и жизнените сили на народа. Тия грижи се осъществяват по един положителен и целесъобразен начин, чрез многобройните законодателни мероприятия. Наредбата-закон за фонда „Здравна застраховка на служителите, пенсионерите и членовете на семействата им“ е едно тия от мероприятията. Не е нужно специално да се изтъква и подчертава значението на това мероприятие на отечественофронтowska власт за здравето на най-безпомощните слоеве на нашето население.

От не по-малко значение са усилията на Министерството на народното здраве да покрие страната, особено селата, с здравни и родилни домове. Това се налага и от факта на извънредно голямата детска смъртност у нас. Следващите числа потвърждават току-що казаното:

Умирания на деца до 1 годишна възраст

периоди	на 1000 живородени се падат умрели през първата година на живота им		
	в градовете	в селата	общо
1921/25	157.4	155.5	155.8
1926/30	144.7	147.5	147.1
1931/35	134.3	149.5	147.1
1936/40	116.9	147.9	142.8

Явно е, че в селата детската смъртност е по-голяма и че за там, именно, трябва да се положат по-големи усилия.

Ако се сравни тая детска смъртност със съответната такава, напр. в Англия, дето тя се измерва с около 55 умирания на 1000 живородени деца, или с Норвегия и Холандия, дето съответните промили се движат около 37, или даже с Франция, дето същите са към 65; лесно ще се разбере, защо народната власт полага извънредни усилия и прави значителни разходи, за да намали голямата у нас детска смъртност.

Последната е включена в общата смъртност, която пък е една от компонентите на естествения приръст. Затова, именно, когато отечественофронтовската власт, чрез систематическите си грижи, се стреми да намали прекомерната детска смъртност, с това тя намалява общата смъртност, а като прек резултат на това намаление се явява увеличението на естествения приръст на населението. Едновременно с усилията да се влияе на компонента „смъртност“ в желана посока, Министерството на народното здраве, чрез постройката на множество здравни и родилни домове, се стреми да улесни и облекчи ражданията, като с това влияе благоприятно и върху „раждаемостта“, втората комиснента на естественото нарастване. По този начин, сиреч чрез едновременното намаление на смъртността и увеличение на раждаемостта, ръководителите и сътрудниците на Министерството на народното здраве съзнателно и планомерно увеличават естествения приръст и повишават жизнените сили на народа.

За обикновения и незаинтересован наблюдател, както и за ръководителите при поменатото министерство е ясно, че за провеждането на предприетата здравна политика е потребно мобилизирането на всички годни за полезна работа лекари и друг санитарен персонал и поставянето им в услуга на широките народни слоеве по села и градове. Ясно е, че при това от широк масщаб мероприятие, колкото и народополезно да е, ще има известни неодобрения и даже негодувания от някои лекарски и други среди, които не са свикнали да правят жертви за общото добро. Разбира се, че ония, които са призовани да осъществяват полезни за народа мероприятия, не ще се по-

влият от егоистичните желания на когото и да било. Времето на угодничеството, в ущърб на народните интереси и третирането на широките народни слоеве като средство за създаване на удобства и комфорт на избрани лица и съсловия, си отиде заедно с фашизма.

В системата от мероприятията, които ОФ власт предприема, за да запази здравето и повиши жизнените сили на народа, трябва да се включи и решението на ОФ власт за допускане в университета на голям брой студенти по медицина. Увеличение броя на здравните работници, няма съмнение, ще даде възможност на едно по широко и целесъобразно осъществяване на всички мерки от санитарно-хигиенично естество, целящи повишаване здравното ниво на народа и рационализиране на неговия естествен приръст.

В мероприятията за засилване на раждаемостта — първата компонента на естественото нарастване, могат да се включат, както увеличението облекчения на многодетните семейства така и засилването размера на заемите за новобрачните двойки.

З а к л ю ч е н и е: Накрай би могло да се каже, че действи, телно естественият приръст на населението се явява като резултат на многобройни и от различно естество причини. Когато тоя приръст е много благоприятен, той съдържа в себе си всички предпоставки за едно непрекъснато и устойчиво нарастване на населението. В такъв случай раждаемостта е стабилна и на високо ниво, а смъртността е намаляваща се.

Благодарение на положителното и значително естествено нарастване, гъстотата на населението у нас се е повишила от 29.1 души на 1 кв. км. през 1881 г., ще рече при освобождението на България от турското робство, на 62 души сега. Увеличението на гъстотата очевидно се дължи на нарастването на населението, което непрекъснато се увеличава, а територията си остава почти една и съща. Самата гъстота, обаче, у нас е все още твърде малка, в сравнение, напр., в Белгия, дето на 1 кв. км. се падат 283.3 души, или с Англия, дето гъстотата се измерва с 195.6 жители на кв. км.

В България има всички условия за благоприятен естествен приръст. Природата е благоприятствувала нашата страна. Нещо повече, в недалечното минало раждаемостта е била достатъчна за едно задоволително естествено нарастване. Усилията на оф правителства на първо време ще трябва да бъдат да се достигне оная раждаемост, която населението е имало преди войните и която през фашисткото управление намаля толкова много.

В същото време ще трябва да се подкрепи и доразвие тенденцията на намалението на смъртността, като се приложат на дело взетите вече от народната ОФ власт мерки от санитарно-хигиенично естество.

Нека, при това, се не забравя, че както раждаемостта, така и смъртността се обуславя от много и от различно естество причини. Естественият приръст, пък, от своя страна, се явява като прск резултат на тия два фактора. От това следва, че всички многобройни и разнообразни причини, които обуславят раждаемостта и смъртността, се явяват, макар и не пряко, като такива на естественото нарастване на населението. В същото време ще трябва да се отбележи, че тия причини се коренят в социалния бит и не могат да се изолират и разглеждат отделно и независимо, както това би могло да се направи, напр., в химията и физиката, дето сложните тела се разлагат на съставните им части и всеки елемент и неговото въздействие може да се разгледа и изучи изолирано. В обществения живот тоя метод изследване е невъзможен. Все пак, обаче, статистиката, като не може да отдели причините, които обуславят двете поменати компоненти на естествения приръст, тя наблюдава тия причини в признаци и ги категоризира по важност. Въз основа на такова, именно, изследване ще трябва да се каже, че мероприятията, които осъществява народната ОФ власт за увеличение на раждаемостта и намаление на смъртността, като многобройни притоци се събират, за да повишат благоденствието на народа и да гарантират благоприятното естествено нарастване на населението.

Постепеното преминаване от социализъм към комунизъм

от

А. Ляпин.

След победоносното завършване на Великата отечествена война Съветският съюз премина в нов период на историческо развитие, в период на мирното стопанско и културно строителство.

Приетият от Върховния съвет на Съветския съюз закон за петгодишен план за възстановяване и развитие на народното стопанство на СССР през 1946 — 1950 г. открива пред страната нови перспективи за по-нататъшно повдигане на производителните сили, за повдигане на материалното и културно равнище на народния живот, за растеж на стопанската и военна мощ на Съветската държава. Изпълнението на новия петгодишен план означава една голяма стъпка по пътя на завършване изграждането на социалистическото общество и постепеното преминаване от социализъм към комунизъм. Целта на болшевишката партия и съветския народ е построяване на цялостен комунизъм в страната. Тази цел не е още достигната, но може и трябва да се достигне и да се осъществи в

бъдеще. Другарят Сталин аргументира възможностите за построяване комунизма в страната при условията на капиталистическото обкръжаване и посочи конкретни пътища за постепенното преминаване от социализъм към комунизъм. Учението на другаря Сталин за възможността да се изгради комунизма в СССР е голям принос в Марксово-Ленинската наука за обществото. Другарят Сталин учи, че въпросът за победата на социализма и комунизма в страната има два различни аспекта: единият от тях обхваща областта на вътрешните отношения, а другият — областта на външните отношения. От гледна точка на вътрешните отношения, в Съветския съюз съществуват всички условия и възможности за построяване на цялостно комунистическо общество. През годините на сталинските петгодишни планове е създадена едра машинна индустрия — материалната база за социализма, завършена с колективизацията на селското стопанство, ликвидирани са експлоататорските класи и е вече построено в основните си линии социалистическото общество.

Победата на социализма откри пред страната пътя към висшата фаза на комунизма. Но освен вътрешните отношения, въпросът за победата на комунизма в държавата има и друга страна, която обгръща областта на външните международни отношения. Съветският съюз, който строи комунизма при условията на капиталистическото обкръжаване, не е гарантиран от опасност за военно нападение отвън и от опити за реставрация на капитализма. Това свидетелствува войната през 1941 — 1945 г., която немско-фашистките заграбвачи наложиха. Тази война се завърши с пълно поражение на хитлеровска Германия и империалистична Япония. И двете от най-силните империалистични грабители, и най-близки до границите на СССР.

През време на войната, като никога преди, се укрепи международният авторитет на СССР, и се разшириха неговите международни връзки. Всичко това създава нови, благоприятни условия за мирен социалистически строеж в страната след войната. Заедно с това трябва да се помни, че докато съществува капиталистическият свят, възможността от нови войни и разбойнически нападения срещу СССР не е отстранена. Заети с мирен социалистически строеж, ние сме длъжни да бъдем винаги на щрек и нито за една минута да не забравяме интригите на международната реакция, която работи върху планове за нова война. Ето защо, през процеса на по-нататъшното социалистическо изграждане и постепенното преминаване към комунизъм, е необходимо да крепим с всички средства социалистическата държава, да повдигнем военно-икономическата мощ на страната, постоянно да се грижим за въоръжените сили на СССР. Въпросът за изграждането на комунизма в страната има световно-историческо значение. Най-добрите представители на човечеството цели векове мечтаеха за бъдещето комунистическо общество.

Маркс и Енгелс създадоха научната комунистическа теория. Ленин и Сталин развиха тази теория и я приложиха на практика при новите исторически условия, в борбата за изграждането на социализма в страната. В Съветската страна, за пръв път в историята, идеите на научния комунизъм се въплотяват, стават действителност. В СССР първата фаза на комунизма, в основните си линии, е вече осъществена и постепеното му премиване към втората, висша фаза стана сега една практическа задача. Успехите при построяването на комунистическото общество въоръжават духовно съветските хора, тласкат ги напред, заздравяват вярата им в собствените им сили, мобилизират ги за нови победи на комунизма. Научната характеристика на комунистическото общество е дадена в трудовете на Маркс, Енгелс, Ленин и Сталин. Марксизъм — Ленинизъм учи, че комунистическото общество в развитието си премивава през две фази: първата е социализъм, а втората висша е комунизъм. Те не са различни обществени формации, но две стадии на едно и също комунистическо общество. Социализмът и комунизмът имат това общо, че средствата на производството не се намират в ръцете на частните собственици, а принадлежат на обществото; народното стопанство върви по един и същи план; експлоатацията на човека от човек е премахната; няма конкуренция и анархия в производството, кризи, безработица.

Тази обща основа на социализма и комунизма дава възможност да ги разглеждаме като степени, като сталии в развитието на комунистическото общество. Като характеризира първата фаза на комунизма — социализма Ленин пише: „До колкото средствата на производството стават обща собственост, до толкова думата „комунизъм“ може да се приложи, обаче да не се забравя, че това не е цялостен комунизъм“. (Съч. Т. XXI, стр. 438). Социализмът и комунизмът, като две фази на комунистическото общество, се различават един от други с редица черти и особености.

При социализма производителните сили още не са достигнали такава степен на развитие, за да гарантират изобилие на всички потребителни предмети. Трудът не е станал още най-първата от жизнените потребности на човека и по тази причина обществото е принудено да упражнява най-строга контрола върху мярката за труда и за потреблението. Разпределението на предметите за потребление става по принципа: „От всеки — до неговите способности, всекиму — според неговия труд“.

Обществената собственост съществува в двете си форми: държавна (всенародна) и кооперативно-колхозна, като, това се отразяват класовите особености между работниците и селяните; запазват се още капиталистическите остатъци от миналото в економиката и в съзнанието на хората; не е ликвидирана още изцяло противоположността между града и селото, между ум-

ствения и физически труд; запазват се още остатъците от старото обществено разделяне на труда и пр. През висшата фаза на комунизъм производителните сили достигат такова развитие, при което се създава пълно изобилие на продуктите и предметите на потреблението. Трудът става първа жизнена потребност за човека.

Разпределянето на потребителните предмети се извършва по принципа: „От всеки — по способностите му, всекиму според потребностите му“. Съществува само една форма на обществена собственост — комунистическата собственост върху средствата на производството. Победени са съвсем в съзнанието на хората остатъците от класовите разлики и преживялиците на капитализма. Окончателно изчезва противоположността между умствения и физическия труд, изчезват остатъците от старото обществено разделяне на труда и пр. Преминането от първата фаза на комунизъм към висшата му фаза носи характер на постепенност и представлява цял период в историческото развитие. Известно е, че при преминаването от капитализма към социализма един начин на производството се замества със съвсем противоположен такъв. Ето защо това преминаване може да се извърши само с революция. Съвсем другояче се извършва преминаването от социализъм към комунизъм. Това преминаване не е преход от една общественостопанска формация към друга.

То се извършва в една и съща общественоекономическа формация, която се базира върху обществената собственост на средствата в производството. При социализма се премахва експлоатацията на човек от човек и експлоататорските класи.

При условие, че в СССР, в основните си линии, е построено социалистическо общество и социалистическата система безразделно владее цялото народно стопанство, по-нататъшното развитие на социализма и преминаването му към комунизъм ще се извърши върху собствената ѝ основа. Висшата втора фаза на комунистическото общество ще порасне и ще се развие из първата му фаза — социализма. Въз основа на гореказаното, преминаването от социализъм към комунизъм ще се извърши по реда на постепенното развитие. Постепенното преминаване от социализъм към комунизъм не означава, че развитието ще върви с бавно темпо. Съвсем обратно, периодът на преминаването от социализъм към комунизъм ще се характеризира с бързо развитие на производителните сили, с бърз растеж на народното богатство, с нечувано още повдигане на материалното и културно равнище на народа.

Постепенното преминаване от социализъм към комунизъм не изключва скокове в процеса на развитието в социалистическото общество. Така например, преминаването към комунистическия принцип на разпределяне не може да се извърши наведнаж за всички потребителни предмети. Той ще се при-

лага постепенно, според растежа на производителните сили и създаване на изобилие; обаче, самото преминаване от социалистическия принцип за разпределяне: „по труда“, към комунистическия принцип: „по потребностите“, е вече скок в новото положение. Същото се отнася и към техническия прогрес. Развитието на техниката през преминаването от социализъм към комунизъм се отбелязва с големи технически промени в различните браншове на народното стопанство. Използуването на най-важните открития в областта на науката и техниката ще означава нова степен за развитие на производителните сили, за да подчини природата на човека. Неправилно би било да се мисли, че общественото развитие през периода на постепенното преминаване към комунизъм ще протече без борба и усилия, леко и гладко, от само себе си. Другарят Сталин в доклада си на XVII конгрес ВКП (Б) осмиваше хората, които считаха, че моментът е настъпил да се сложи оръжие и да се спи спокойно, изчаквайки да дойде безкласовото общество („Вопросы Ленинизма“, стр. 466, XI изд.). Преходът към комунизъм означава огромно, невиджано още развитие на производителните сили. Това изисква от съветските хора повишаване на тяхната активност, техните усилия за изграждане на новото общество. Другарят Сталин учеше, че безкласовото общество не може да се създаде от само себе си, че е необходимо то да се извоюва с усилия на всички трудящи се в борба с враговете на социализма.

Неправилно е също да си представиш така общественото развитие през този период, че отначало трябва да се завърши построяването на социалистическото общество и само тогава ще започне преходът към комунизъм. обаче това не са два следващи едни след друг процеси, а е един цялостен процес. Заседно с по-нататъшното развитие и затвърдяване на социалистическия начин на производството, заедно с завършване строежа на социалистическото общество ще се извърши процесът на постепенното преминаване към комунизъм. За това преминаване е необходимо всестранно укрепяване и развитие на всички принципи на социализма, на социалистическите производствени отношения. Преминаването към единната комунистическа форма на собствеността ще се осъществи чрез затвърдяване и понататъшно развитие на формите на социалистическата собственост; преминаването към комунистическото разпределяне според потребностите ще се осъществи чрез укрепяване и развитие на социалистическия принцип на разпределяне според труда, чрез укрепяване на паричната система и всестранно развитие на съветската търговия и пр.

Преминаването от първата фаза на комунизъм към втората висша фаза изисква непрекъснат растеж и развитие на производителните сили, създаване едно изобилие от предметите на потреблението. Предимствата на социалистическата

система на стопанството дадоха възможност, в исторически минимален срок, да се преобразува СССР от изостанала съвсем назад страна в напредничаво индустриално колхозна държава. Но през първата стадия на комунизъм развитието на производителните сили още не е достигнало до такова равнище, за да гарантира изобилие на потребителните предмети. Затова те се разпределят не според потребностите на членовете на обществото, а според техния труд, според работата, която ще изпълняват за обществото. В процеса на по-нататъшното развитие, в резултат на гигантския растеж на производителните сили ще се създаде трайно изобилие от предметите на потреблението, и обществото ще получи възможност да премине постепенно от социалистическия принцип към комунистическия такъв: според потребностите.

Пътят към това е по-нататъшно непрекъснато повдигане на всички браншове от народното стопанство, растеж на нашата промишленост, селско стопанство, транспорт. Най-важното условие за прехода от първата фаза на комунизъм към втората му фаза е осъществяване основната задача на СССР: — да се догоят и да се надминат главните капиталистически страни в економическо отношение, т. е. в размера на производството, на промишлената продукция на една глава от населението.

Съветският съюз е изпреварил всички капиталистически страни с темпа на стопанското си развитие и с техниката на производството, а също е изпреварил европейските капиталистически страни с общия си обем на промишленото производство. Обаче Съветският съюз все още остава назад в сравнение с Англия и САЩ, колкото се касае за размера на промишленото производство върху 1 глава от населението. Обемът на промишленото производство, пресметнат върху 1 глава от населението е един основен критерий за стопанската мощ на страната. Затова, именно, задачата — да се достигне едно равнище на производството, което ще даде възможност да се надминат консумативните норми върху 1 глава от населението, по отношение в главните капиталистически страни, — се оказва основна стопанска задача за СССР, едно решаващо условие за преминаването от социализъм към комунизъм. Другарят Сталин постави тази историческа задача пред XVIII конгрес на партията. „Само в този случай,“ каза той, „ако ние изпреварим економически главните капиталистически страни, ние ще можем да разчитаме, че страната ни ще бъде напълно задоволена с предметите за потребление; и ние ще получим възможност да осъществим преминаването от първата фаза на комунизма към втората му фаза.“ Войната срещу хитлериска Германия прекъсна реализацията на основната стопанска задача за СССР и причини на народното стопанство огромни загуби. През новия петгодишен план се предвижда пълно възстановяване

на пострадалите райони, възстановяване на промишлеността и селското стопанство до довоенното равнище и надминаване на това равнище в значителен размер. Новият петгодишен план означава по-нататъшна стъпка напред за разрешаване на основната стопанска задача за СССР.

Другарят Сталин в историческата си реч на 9 февруари 1946 г. в предизборното събрание на избирателите от Сталинския избирателен окръг на гр. Москва набелязва гравдиозна програма за ново могъщо повдигане на народното стопанство на СССР, което ще даде възможност на страната да повиши равнището на промишлеността, примерно, три пъти по-вече в сравнение с 1940 г. Другарят Сталин постави задача: да доведем годишното производство — чугун — до 50 милиона тона, стомана — до 60 милиона тона, въглища — до 500 милиона тона, нафт — до 60 милиона тона. „Само при това условие“, казваше той, „може да се счита, че нашата Родина ще бъде гарантирана от всякакви случайности. За тази цел, може би, ще бъдат нужни още три нови петгодишни планове и даже повече. Тази работа може да се извърши, и ние ще я направим“.

Новият петгодишен план за възстановяване и развитие на народното стопанство на СССР е една част от тази гравдиозна програма за стопанското и културно повдигане на страната ни. Този план предвижда по-нататъшен растеж на всички браншове на народното стопанство. Специално внимание той отделя за техническия прогрес и за повдигане материалното и културно равнище на живота за трудящите се. В 1950 г. промишлената продукция ще порастне почти с 1 1/2 пъти в сравнение с 1940 г. Към края на петгодишния план производството на черния метал ще се увеличи с 35 % в сравнение с довоенното; добива на въглища с 51 %; производството на електроенергия с 70 %; машиностроенето ще порастне двойно; селскостопанската продукция ще се увеличи в 1950 г. с 27 %, в сравнение с 1940 г. Върху базата на непрекъснат растеж на производителността на труда ще се увеличи значително народният доход и народното потребление. За да се реализира основната задача на СССР, от решително значение е по-нататъшният растеж на индустрията ни, широко изграждане на нови предприятия, по-нататъшен технически прогрес във всички браншове на народното стопанство. Новият петгодишен план отбелязва грамадно капитално строителство: след пет години трябва да функционират около 5900 възстановени и нови предприятия. За капиталното строителство се отпускат през петгодишния план 157.5 милиарда рубли. Широкото капитално строителство през новия петгодишен план е най-важното условие за бърз растеж на промишлената продукция. СССР към края на новия петгодишен план, според размерите на промишленото производство върху 1 глава от населението, ще надмине довоенното равнище на Франция, ще доближи до равнището на

Англия. Задачата да достигне и да надмине САЩ в промишлената продукция върху I глава от наследението ще се реши в течение на по-продължителен период време. За да се разреши основната стопанска задача, е необходимо по-нататъшно увеличаване производителността на труда, подобрене на организацията на труда, постоянен и непрекъснат растеж на квалификацията на работниците и инженерно-техническите кадри. „Колкото по-висока производителност на труда ще имаме, колкото по-съвършена ще стане техниката на производството, толкова по-скоро може да се разреши тази най-важна стопанска задача, толкова по-вече може да се съкратят сроковете за изгълнение на тази задача“, казваше другарят Сталин на XVIII конгрес на партията. През годините на първия и втори от сталинските петгодишни планове, като резултат от техническата реконструкция на народното стопанство, от растежа на енергооборъжението и механизацията на труда, като следствие на развитието на социалистическото съревноуване и стахановското движение, производителността на труда се увеличи с $2\frac{1}{2}$ пъти.

Съветският съюз постигна огромни постижения не само в темпото на растежа, но и в равнището на производителността на труда в промишлеността и в други браншове на стопанството. Растежът на производителността на труда, като увеличава производството в функциониращите предприятия, е извор за социалистическото натрупване, както е необходимо за стресжа на нови заводи и фабрики. Огромна роля в борбата за висока производителност на труда играе социалистическото съревноуване и неговата висша форма: стахановското движение. Стахановското движение, както пояснява другарят Сталин — „ни открива този път, по който само е възможно да се достигнат по-високи коефициенти на производителността на труда, които са необходими за преминаването от социализъм към комунизъм“. (Вопросы Ленинизма, стр. 496, 11-те издание). Петгодишният план набелязва растеж на производителността на труда в промишлеността с 36% по-висок в 1950 г., в сравнение с довоенното равнище.

През годините на новия петгодишен план около 70% от общото порасване на промишлената продукция ще се получи чрез увеличаване на производителността на труда. Борбата за повишаване производителността на труда, за развитие на социалистическото съревноуване. — това е борба за ново могъщо повдигане на производителните сили.

Новата висша степен на производителността на труда предполага нова, по-висока степен за развитие на производителните сили — както за средствата на производството, така и за основната производителна сила — самият човек.

Преминаването от социализъм към комунизъм изисква създаване на нова по-висока техника. Известно е, че СССР в техниката на производството и по количеството на новата тех-

ника в промишленото производство стои на първо място в света. Съветската държава внимателно следи и наблюдава най-последните достижения в световната техника и широко ги вкоренява и прилага във всички браншове на народното стопанство.

За отлика от капиталистическите страни, в които развитието на техниката се намира в противоречие с общественно-политическия строй, в СССР, поради предимствата на плановата социалистическа економика, техниката се развива безпрепятствено и с по-бързо темпо. В процеса на постепенното преминаване от социализъм към комунизъм ще се създаде качествено нова техника, която е по настоящем недостижима и за която при капитализма не може да се помисли. Тази нова техника — комунистическата техника, ще обезпечи условия за нечуван растеж и развитие на производителните сили, ще промени типа на труда, ще унищожи противоположността между умствения и физическия труд. Това прави разбираемо огромното значение, което придобива техническият прогрес и развитието на науката през периода на преминаването от социализъм към комунизъм. Съветските учени внимателно изучават и използват достиженията на световната наука и техника и са длъжни да тласкат напред науката и техниката, за да поставят страната в авангарда на световния технически прогрес. Другарят Сталин постави пред съветските учени задача не само да догонят, но и да надминат в най-късо време достиженията на задграничната наука. Новият петгодишен план незабелязва по-нататъшен технически прогрес във всички браншове на народното стопанство. Петгодишният план предвижда широко механизирание и електрификация на производството. В промишлеността на СССР техническото въоръжаване на работниците ще се увеличи през петте години, в сравнение с 1940 г., примерно, и с $1\frac{1}{2}$ пъти. В машиностроенето, в металургическата, въглищна, химическа промишленост и в други браншове на народното стопанство ще станат големи технически промени. Освен това петгодишният план набелязва редица задачи за развитие на нови браншове в техниката и производството. Преминаването към втората фаза на комунизма предполага всестранно развитие на най-важната производителна сила на обществото — хората. Другарят Сталин учи, че хората, които поставят в движение оръдията на производството и владеят производствен опит и трудови навици, са основната, главна производителна сила на обществото. Комунизмът означава нова стъпка в развитието на тази производителна сила. Още Енгелс учеше, че за повдигане на промишленото и земеделско производство на висота, която отговаря на комунизма, не са достатъчни само средствата на производството; необходимо е развитие на способностите у хората, които се ползват от тези средства. „Общото извършване на производството със силите и цялото общество и развитието, което произлиза от това ново развитие на производ-

ството, ще се нуждае от съвсем нови хора" (Маркс и Енгелс, съч. т. V, стр. 478).

Социализмът не само ускорява развитието на производствените средства, но и дава на трудящите се възможност за всестранно развитие и прилагане на техните способности. В СССР хората коренно се промениха, техният производствен опит на навиците извънредно се обогатиха, тяхното културно равнище и съзнателността станаха по-високи. Истински преврат е произведен от съветската власт в съзнанието на селяните, като ги постави на пътя към обществен, колективен труд. Преминването към комунизъм постави нови огромни задачи в областта на културата. В доклада са до XVIII конгрес на ВКП(б) другарят Сталин казваше: „Ние желаем да направим културни и образовани всички работници и селяни и ще го направим след известно време“. Комунизмът се нуждае от всестранно подготвени, всестранно развити и културни хора. За да се достигне това, са необходими: по-нататъшно могъщо повдигане на културно-техническото равнище на работниците и колхозниците, растеж на производствената квалификация и общообразователната подготовка на работниците в социалистическото производство и тяхното възпитание в комунистическия дух. Новият петгодишен план набелязва огромни задачи в областта на културното строителство.

Реализирането на петгодишния план ще бъде по-нататъшна стъпка напред в областта на повдигане културното и техническо равнище на работниците и колхозниците. Завършването на строителството на социалистическото общество и преминването към комунизъм изискват закрепване и по-нататъшно развитие на социалистическата собственост и социалистически отношения. За да се построи комунистическото общество, е нужно на всяка цена да се укрепи и да се пази социалистическата собственост—економическата основ на нашия съветски строй, изворът на богатство и могъщество на страната. При социализма съществуват две форми на социалистическата собственост: държавна (всенародна) и кооперативно-колхозна. Те отразяват оригиналността на развитието на работническата класа и селячеството по пътя към комунизъм. Тези форми на обществената собственост изглеждат, като да са от един и същ тип, обаче между тях има различия, които се изразяват в различно равнище на социализацията върху средствата на производството, организацията на обществения труд, управлението, на формите за разпределяне доходите в държавните предприятия и колхозите.

При комунизма ще има една форма на обществената собственост върху средствата на производството — комунистическата собственост. Преминването към една единна форма на обществената собственост върху средствата на производството ще се извърши с всестранно укрепване и развитие на двете

форми на социалистическата собственост в СССР, като ще се усилят ролята на държавната собственост, която е по-висока форма на социалистическата собственост. Кооперативно-колхозната форма на собствеността ще се развие чрез укрепването на общественото стопанство на колхозите. Именно, през всестранното развитие и укрепване на колхозното обществено стопанство минават пътят, по който ще се проведе преминаването от селско-стопанското сдружение към комунизъм. В XVII конгрес на партията другарят Сталин каза: „Бъдещата селско-стопанска комуна ще се създаде тогава, когато по полетата и в фермите трудовата кооперация (артел) ще има пълно изобилие от зърнени храни, добитък, птици, зеленчук и всякакви други продукти, когато трудовете кооперации ще се снабдят с механизирани перални, модерни кухни-трапезарии, фабрики за печен хляб и пр., когато колхозникът ще се убеди, че той има повече сметка да получава месо и мляко от фермата, отколкото да държи собствена крава и дробоен добитък, когато колхозницата ще разбере, че за нея е по-удобно да обядва в трапезарията, да взема хляб от фабриката—фурна и да получава изправно от обществената пералня белйото си, отколкото тя самичка да се занимава с всичките тези работи.

Бъдещата комуна ще се създаде върху база на по-развита техника и по развита трудова кооперация (артел), върху база на изобилие от продуктите „(Вопросы Ленинизма“, стр. 469). Процесът на преминаването от трудовата кооперация (артел) към комуна ще се извърши постепенно, заедно и успоредно с ръстежа на производителните сили, докогато всички колхозници ще се убедят в необходимостта да се премине към комуната. При сегашните условия селско-стопанската трудова кооперация е единствената правилна форма на колективно движение, защото тя правилно свързва личните, битови интереси на колхозниците с обществените такива.

Ето защо е необходимо да положим всички усилия за развитието на общественото стопанство на колхозите. Преминаването от трудовата кооперация към комуната е възможно само със закрепяване с всички средства трудовата кооперация, като ще се използват всички вложени в нея възможности. Преминаването към комунизъм е неразделно свързано с ликвидация на старото разделяне на труда и на остатъците на класовите различия. Сега вече почнаха да се изглаждат постепенно ръбовете между работническата класа и селячеството, а също и между тези класи и интелигенцията. Но при социализма още остават остатъци от класовите различия между работниците и селяните. През втората фаза на комунизма съвсем ще изчезнат класите и остатъците от класовите различия. Пътищата, които водят към пълно премахване на класовите различия между работниците и селяните са посочени от Ленин: „за премахване на класите,“ пише той, „е нужно не са-

мо да се махнат експлоататори, чифликчии и капиталисти, не само да се отнеме тяхната собственост, но трябва да се премахне всякаква частна собственост върху средствата на производството, трябва да се унищожи различието между града и селото, а така и между хората от физическия и умствения труд“ (Соч. т. XXIV, стр. 337). Преминаването към висшата фаза на комунизма изисква преодоляване капиталистическите преживелици в економиката и в съзнанието на хората. Преживелиците на капитализма проявяват несоциалистическо отношение към труда, към обществената собственост с противопоставяне на личните интереси срещу обществените такива, с дребнобуржуазно изравняване, със стремежа да се даде на държавата по-малко и да се отскуби от нея повече и пр. Тези преживелици не могат да се ликвидират сами от себе си, спонтанно. С тях е необходимо да се бори, да се възпитават постоянно у гражданите на СССР социалистическо отношение към обществената собственост. Преминаването към комунизма изисква пълна ликвидация на тези остатъци от миналото. В 1917 г. Ленин пишеше, че висшата фаза на комунизма „предполага не сегашна, друга производителност на труда и друг гражданин, който е неспособен току тъй, безсмислено, като семинаристите у Помяловски¹⁾ да поврежда складовете на обществените богатства и да иска невъзможното“ (Соч. т. XXI, стр. 437). В периода на постепенния преход от социализъм към комунизъм огромно значение придобива делото на комунистическото възпитание на трудящите се. За да се премахнат старите предрасъдъци и навици, е нужна систематична упорита работа. За преодоляване на капиталистическите преживелици в съзнанието на хората са нужни систематична и остра критика на враждебните за ленинизма идеологии, неуморна пропаганда на ленинизма, повишаване на културното, и тъй също равнище на съветските хора.

Комунизмът се построява не стихийно, а се строи съзнателно и непосредствено от масите, които ръководи комунистическата партия.

Растежът на комунистическата съзнателност на масите е най-важен фактор за развитие на социалистическото общество към комунизма. Комунистическото възпитание е най-главното средство в борбата за преодоляване в съзнанието на хората остатъците от капиталистическото минало и за развитие на комунистическото отношение към обществената собственост. То помага да се затвърдят отношенията на социалистическата взаимопомощ между трудящите се и на братското сътрудничество между народите в СССР, възпитават в народа чувството на съветския патриотизъм и готовността да се бори до край за победата на комунизма в нашата страна. С по-на-

¹⁾ Известен руски писател — Б. ред.

татъшно напредване към комунизма ще расте неспирно участието на масите в държавната и обществена деятелност, ще се повдигне още по-високо обществената инициатива и самодетелност.

Още по-широко ще се разгърнат творческите сили, способностите и талантът на народа. При социализма трудът не е станал още първа от жизнените потребности за човека. Равнището на производителните сили в социалистическото общество е такова, че трудът става мерка за потреблението. В по-високата стадия на комунизма, когато производителните сили ще достигнат пълното си развитие и ще изчезне старото разделяне на труда, трудът ще стане най-първата от жизнените потребности за човека. Хората ще свикнат да изпълняват обществените задължения без никакво принуждение; безплатната работа за обща полза ще стане, както казваше Ленин, всеобщо явление. Едно от основните различия между социализъм и комунизъм е начинът за разпределянето обществения продукт. Ръководният принцип за социализма е „от всеки според способностите, всекиму според неговия труд“. Този принцип пояснява, че в социалистическото общество всеки работи според способностите си и получава потребителните предмети не според потребностите, а съгласно работата, която е извършил за обществото (И. Сталин—„Вопросы Ленинизма“, стр. 495). В комунистическото общество, когато производителните сили ще достигнат по-висока фаза, ще се осъществи принципът: „от всеки според неговите способности, всекиму според неговите потребности“.

„Принципът на комунизма се състои в това, че в комунистическото общество всеки работи според способностите си и получава потребителните предмети не съгласно работата, която е извършил, а според потребностите, които има един кулгурен човек“ (И. Сталин—„Вопросы Ленинизма“, стр. 495). Под равенството при социализма, учеше другарят Сталин, „Марксизмът-Ленинизмът подразбира не изравняване в областта на личните и битови потребности, но едно равно освобождаване за всички трудящи се от експлоатация, равно премахване за всички частната собственост върху средствата на производството, равно задължение за всички да работят според способностите си и равно право да получават за работата си според труда. Марксистическо-Ленинското разбиране на равенството в комунистическото общество предполага равно задължение за всички да работят според способностите си и равно право за всички трудящи се да получават според потребностите си. Но и при интегралния комунизъм потребностите у хората ще бъдат различни. „Марксизмът изхожда от положение, че вкусовете и потребностите у хората не са и не могат да бъдат еднакви и равни по качество или по количество в периода на социализма нито в пери-

ода на комунизма“ (И. Сталин—„Вопросы Ленинизма“, стр. 470). Социалистическият принцип на разпределянето играе най-голяма роля за по-нататъшно развитие на социалистическото общество и за постепен преход към комунизма. Този принцип образува най-важната основа за социалистическото производство и служи като могъща движеща сила в социалистическото общество. Той гарантира правилно съединяване на личните и обществени интереси на тружящите се, създава реален интерес за всеки работник в отношение резултата на труда му, стимулира повишаване на квалификацията на работниците, ускорява развитието на производителните обществени сили, заздравява социалистическото стопанство. Ето защо е необходимо да се осъществи последователно и до край социалистическият принцип за разпределяне според количество и качество на труда, да се изкорени решително изравняване в заплащането на труда. Колкото по-изчерпателно се реализира този принцип, толкова по-успешно се развива социалистическото стопанство по пътя към комунизъм. Новият петгодишен план, който взема за цел по-ефикасно стимулиране на тружящите се, набелязва редица от най-важните мероприятия за подобряване на системата за заплащане на труда: широко прилагане на прогресивно-акордното заплащане, увеличаване дела на премиите в заплатата на работниците и служащите за извършване и надвишаване на производствените задачи, заздравяване и увеличаване ролята на трудодена в разпределянето на колхозните доходи, разширяване на индивидуалната и акордна работа в колхозите, а също широко прилагане на допълнително заплащане за повишаване реколтата и продуктивността на животновъдството. Всички тези мероприятия са предназначени за понататъшно заздравяване на социалистическия принцип за разпределяне според труда, като най-важното условие за преминаването от социализъм към комунизъм. Социалистическият принцип на разпределянето според труда означава, че масщабът за отношенията между обществото и неговите членове е трудът.

Но този труд не може да се прецени и да се пресметне в работно време, тъй като в първата фаза на комунизма още се запазва различието между труда на работник и колхозник, между умствения и физически труд, между квалифицирания и неквалифициран труд. Едно точно пресметане при социализма е възможно в парична форма въз основа на закона за стойността. Съветската държава съзнателно използва закона за стойността в преобразован вид в интереса на закрепване на социалистическото производство. При комунизма, при който производителната сила ще достигне най-високо развитие и ще се приложи комунистическият принцип за разпределяне, ще изчезне необходимостта от определяне на индивидуалното потребление според качество и количество на изразходвания труд.

Заедно с това отпада и паричната форма за заплащане на труда. Комунистическият принцип за разпределяне: „от всеки — според неговите способности, всекиму — според неговите потребности“, предполага преминаване от стоково-паричната стойностна форма за изчисляване и оценка на труда и на продуктите му към естествена мерка — работното време. От друга страна, комунистическото разпределяне изключва стоковата размяна и превръщането на продукти в стока, същевременно и превръщането им в стойност. Но до тогава, докато ние не сме още стигнали до висшата фаза на комунизма, стойността, парите, търговията, работната заплата са необходими, като най-важни инструменти за плановото социалистическо стопанство. Съветската търговия и паричната система са необходими, за да се заздравя, да се реализира преминаването към пряка размяна на продуктите. В 1934 г. на XVII конгрес на партията другарят Сталин, като критикуваше хората, които проповедват левичарските „теории“ за отпадане, отживяване на парите и на съветската търговия, казваше: „тези хора са далече от марксизма, като небето от земята; очевидно, те не разбират, че парите ще останат още за много време, до пълен завършек на първата стадия на комунизма — социалистическата стадия на развитието.

Те не разбират, че парите са този инструмент на буржуазната економика, който Съветската власт е взела в ръцете си и натъкмила към интересите на социализма, за да разгърне напълно съветската търговия и с това да подготви условията за пряка продукторазмяна. Те не разбират, че стоковата размяна може да се яви само, като смяна и резултат на идеално организирана съветска търговия, именно това, за което у нас и дума не може да стане и което няма да имаме скоро“. (Вопросы Ленинизма, стр. 462-463). Законът за новия петгодишен план закрепява паричната циркуляция и кредитните отношения в народното стопанство; повдига значението на печалбата и стопанския принцип за економии в народното стопанство, като един допълнителен стимул за растежа на производството; повишава чрез намаляване на себестойността в продукцията доходността в всички браншове на производството. Преминаването от социализъм към комунизъм означава премахване на противоположността между града и селото, между физическия и умствен труд. В социалистическото общество под самия корен е полкопана противоположността между града и селото. Това бе достигнато в резултата на социалистическото преобразуване на това общество, в резултата на социалистическото индустриализиране на страната и на колективизирането на селското стопанство. Но при социализма има още остатъци от старото разделяне на труда и още не е премахната съвсем разликата между града и селото. Само във висшата стадия на комунистическото общество ще бъдат окон-

чателно ликвидирани противоположността между града и селото, различието между индустриалния и селскостопански труд. Най-важното условие за ликвидиране на противоположността между града и селото е победата на колхозния строй в селото. В речта си на конференцията на аграрници-марксистите другарят Сталин казваше: „Въпросът за отношенията между града и селото се пресажда върху друга почва, че противоположността между града и селото ще започне да изчезва с ускорено темпо“. Понятно е, че повататъшно заздравяване и развитие на общественото стопанство на колхозите ще послужи като едно от основните условия за ликвидиране на противоположността между града и селото.

Процесът на ликвидацията на противоположността между града и селото предполага всестранно механизирание и електрифициране на производствените процеси в селското стопанство, превръщане на селскостопанския труд в разновидност на индустриалния труд.

Новият петгодишен план предвижда по-нататъшно снабдяване нашето селско стопанство с последната техника. След пет години колхозното село ще получи не по-малко от 325000 нови трактори и стотина хиляди други селско-стопански машини. Това ще позволи да се механизира орането до 90%, а прибирането на реколтата до 55%. Такъв огромен растеж на машинната техника и на механизиранието на селско-стопанските работи създава предпоставки за превръщане селско-стопанския труд в разновидност от индустриалния такъв. Едно важно условие за премахване на противоположността между града и селото е всестранното развитие на транспорта и на свързочните средства, а също и равномерното разместване на производителните сили в цялата страна. Преходът от социализъм към комунизъм е свързан с преодоляване противоположността между физическия и умствения труд. В нашата страна трудът на работника и селянина е освободен от експлоатация, създадена е нова напреднала техника; са израсли нови кадри; е реализирано на практика правото за образование.

Обаче при социализма все още се запазват остатъците от старото разделяне на труда; не е ликвидирана още напълно противоположността между умствения и физическия труд. Тази противоположност ще бъде победена само при пълен комунизъм. За ликвидиране на противоположността между умствения и физическия труд е необходимо повишаване на образователното и културно равнище на работниците в социалистическото производство, е необходимо културно-техническо повдигане на работническата класа и селячеството. В речта на първото всесъюзно съвещание на стахановците другарят Сталин доказваше, че премахването на противоположността между умствения и физическия труд може да се достигне само чрез повдигане културно-техническото равнище на работниците до равнището

на техниците и инженерите. Само подобно културно-техническо повдигане, казваше Другарят Сталин, може да полкопае основите на противоположността между физическия и умствения труд и да осигури висока и изобилна производителност на труда и изобилие на предметите за потребление, които са необходими за преминаването от социализъм към комунизъм.

Едно от най-важните условия за ликвидирането на противоположността между умствения и физическия труд е растежът и усъвършенстването на производствената техника. Премахването на старото разделение на труда се достига върху основата на всестранно механизиране и автоматизиране на производствените процеси, върху основата на електрофикацията, на засилването на техническата страна на труда.

Съветската държава е главният решаващ инструмент за социалистическото преустройство на обществото. Нейното по-нататъшно заздравяване се налага, като най-важно условие за преминаване от социализъм към комунизъм. В първата фаза на развитието си — от Октомврийската революция до ликвидирането на експлоататорските класи — Съветската държава имаше за цел да сломи съпротивата от страна на свалените експлоататорски класи вътре в страната да отбранява страната от външни нападения да възстановява стопанството и да подготви условията за пълно ликвидиране на експлоататорските елементи. В втората фаза на развитието на съветската държава — от ликвидацията на капиталистическите елементи в града и селото до окончателната победа на социалистическата система на стопанството и приемане на новата конституция — основната му задача беше да организира социалистическото стопанство в цялата страна, да реализира културната революция, да организира напълно модерна армия за отбраната на страната. „Сега основната задача на нашата държава вътре в страната,“ казваше другаря Сталин, „е мирна стопанско-организаторска и културно-възпитателна работа. Колкото се касае за нашата армия, наказателните отреди и разузнаването вече са насочени с острието си не навътре в страната, а навън, срещу външни врагове („Вопросы Ленинизма“, стр. 606). Съветската държава, като владее основните производствени средства, извършва гигантска стопанско-организаторска и културно-възпитателна работа, която обгръща всестранно живота на страната. Съветската държава ръководи цялата отбрана на страната, изработва плановете за развитие на народното стопанство и осигурява тяхното изпълнение, организира систематична проверка и контрола върху производството и разпределянето на продуктите и пр. Съветската държава е необходима за цялата стадия на социализма. Тя е необходима и при интегралния комунизъм, ако остава наоколо капиталистическото обкръжаване. Другарят Сталин разработи и разви по-нататък Марксово-Ленинската теория за държавата

при условията на победата на социализма и при преминаването към комунизъм. Другарят Сталин научно аргументира необходимостта от по-нататъшно заздравяване на съветската държава, посочи пътищата на нейното развитие и ролята ѝ при положението на капиталистическото обкръжаване. „Ние вървим по-далеч, напред, към комунизма. Ще остане, ли у нас държавата още през периода на комунизъм?“ пита другарят Сталин. „Да, ще остане, ако няма да се ликвидира с капиталистическото обкръжаване, ако няма да се премахне опасността от военни нападения отвън, като, разбира се, при това формите на нашата държава ще се променят според промяната в вътрешната и външна обстановка. Не, няма да остане, няма да съществува, ако капиталистическото обкръжаване ще се ликвидира, ако то ще се замести със социалистическото такова („Вопросы Ленинизма“, стр. 606). По такъв начин е необходимо с всички средства да се крепи мощта на Съветската държава. Докато се намираме в системата на буржуазните държави, нашата страна е принудена да поддържа могъщи въоръжени сили, модерна армия, военно морски сили, авиация. Въоръжените сили на Съветския съюз имат за задача да защитят мирния съюзителен труд на съветския народ и да служат като сигурна опора за интересите на Съветския съюз. „Необходимо е да се помни за указанията на великия Ленин, че преминавайки към мирен труд трябва да стоим постоянно на щрек, да взим, като зеницата на окото, въоръжените сили и отбранителните способности на страната си“ (Сталин). Като ръководител и организатор на съветския народ в борбата му за комунизъм се яви великата партия на Ленин-Сталин. Болшевишката партия е член отред на трудящите се в борбата им за укрепване и развитие на социалистическия строй, е ръководната ядка за всички обществени и държавни организации на трудящите се.

Облягайки се върху познаването на законите за общественото развитие, болшевишката партия научно набелязва пътищата за напредване на страната към комунизъм, мобилизира и организира масите за построяване на интегрално комунистическо общество.

Притежавайки знание на законите за общественото развитие на революционната теория на Маркс-Енгелс-Ленин-Сталин, партията успешно решаваше и решава задачите, които вървежът на социалистическото строителство поставя пред нашата страна. Под водачеството на партията болшевики е създадена една многонационална социалистическа държава, се формираха и се заздравиха двигателните сили на съветското общество: дружба на народите, морално-политическо единство на съветските хора, животворен съветски патриотизъм. Под водачеството на партията на Ленина и Сталина целият многонационален съветски народ: работници, селяни, интелигенция на СССР — преобразиха страната си, създадоха могъща со-

циалистическа промишленост и колхозния строй, построиха социалистическо общество. През годините на Великата отечествена война партията е вдигнала цял народ за борба за свободата и независимостта на Родината, организираше всемирно-историческата победа над герmano-фашисткия и японски империализъм.

Новият период на развитие, в който страната ни встъпи след завършването на втората световна война, а също и новите задачи, които се изправят пред страната изискват понататъшен растеж и заздравяване на партийните организации, повишаване на идейно-теоретическото равнище на партийните кадри. Партийните организации са длъжни да развият широка работа в областта на комунистическото възпитание на трулящите се, в областта на остатъци от капитализма в съзнанието на хората. От качеството на организаторската и политическо-възпитателна работа на партийните организации, от тяхната активност в борбата за изпълнение на директивите на партията и правителството, от уменията им да мобилизират масите за преодоляване трудностите, ще зависи успехът на нашето движение от социализъм към комунизъм. Социализмът в страната ни е вече построен в основите си. Няма съмнение, че ще бъде успешно изпълнена и задачата за завършване строителството на безкласовото социалистическо общество и за постепен преход от социализъм към комунизъм. Под ръководството на болшевишката партия, под водачеството на великия Сталин съветският народ върви напред към нов разцвет на Съветската Родина, към пълна победа на комунизма в нашата страна.

Правото и дългът за работа по Конституцията на СССР

от

Д-р Вл. Абадниева

Съветският съюз представлява съвсем нов от всякакво гледище свят и на първо място от гледище на трудовите отношения. Обществената и правна структура, в която се осъществяват те в Съветския съюз, в сравнение с капиталистическите страни, е напълно преобразена.

Съветският режим, както е известно, е режимът на социалистическото стопанство. Този режим изключва частната собственост на средствата за производство и установява социалистическата еобственост, в името на възвишения идеал, да се направи невъзможна „експлоатацията на човека от човек“⁽¹⁾.

(1) Справ. ст. 4. на Конституцията на СССР.

„Социалистическата собственост в СССР има или форма на държавна собственост (обществен имот), или форма на кооперативно-колхозна собственост (собственост на отделните колхози, на кооперативните сдружения)“ (ст. 5 на Конституцията).

„Земята, нейните ведра, водите, заводите, фабриките, мините, рудниците, железопътният, водният и въздушен транспорт, банките, съобщителните средства, организациите от държавата големи селско-стопански предприятия (совхози, машинотракторни станции и др. т.), а така също общинските предприятия и основният милищен фонд в градовете и индустриалните предприятия са държавна собственост, т. е. обществен имот“ (ст. 6 на Конституцията).

„Обществените предприятия в колхозите и кооперативните сдружения с техния жив и мъртав инвентар, произведената от колхозите и кооперативните сдружения продукция, както и техните обществени постройки са обществена, социалистическа собственост на колхозите и кооперативните сдружения“ (ст. 7 на Конституцията), като заеманата от колхозите земя е държавна, но тя „се закрепя към тях на безплатно и безсрочно ползуване, т. е. за винаги“ (ст. 8 на Конституцията).

Достатъчни са само тези наведени текстове от Съветската конституция, за да се почувствува дълбочината на промяната в Съветския съюз в сравнение с капиталистическите страни, да се схване, че Съветският съюз е действително нов социален, економически и правен свят. Премахната е частната собственост на средствата за производство, това, по конституциите и гражданските законници на капиталистическите страни, „свещенно“ и „абсолютно право, което дава на носителя му възможност да използва и разпорежда с вещите по най-абсолютен начин. (срв. чл. 67 на Търновската конституция и чл. 23 ЗИСС.). Като си представим, че цялото устройство на живота в капиталистическите страни е основано на частната собственост, че няма институция, която да не е засегната от нея, че целият облик на живота на човека от раждането до смъртта се движи в нейните рамки: трудови отношения, облигационни връзки, наследяване, престъпност, морал, лични и обществени идеали, очевидно, когато тя е премахната в Съветския съюз, всички институции в него ще бъдат коренно променени.

С отменяване на частната собственост върху средствата за производство, съветският режим е предизвикал разпадането на обществения ред, в който те представляват капитал, а въвеждайки социалистическата собственост той ги е превърнал в обществено благо. Отгук, системата на интервенционализма, която характеризира съвременното уреждане на трудовите отношения в капиталистическите страни, няма място, държавата няма между кого да посредничи, защото съветският работник, както и всеки гражданин на съветското общество, се намира

в еднакво с всеки друг гражданин отношение към всички средства за производство и към цялото обществено производство. Но не е изчезнало и всякакво отношение между държавата, като практическо тяло на властта, която осъществява социализма в живота и гражданите, като източник на властта на социалистическата държава.¹⁾ Това отношение е изразено в принципите: за право на работа и за всеобщност на труда.

Социалистическата собственост на средствата за производство, която прави последното обществено благо, към което всеки гражданин на социалистическото общество е в еднакво отношение, означава, преди всичко, и еднакъв за всички достъп за работа с обществените средства за производство. Правото на работа е признато от Конституцията на СССР със ст. 118: „Гражданите на СССР имат право на работа, т. е. право да получат гарантирана работа с заплащане на техния труд в съответствие с неговото количество и качество“.²⁾

Гражданинът на социалистическото общество, обаче, не само има право на работа, за него трудът е и обществен дълг. Той трябва да работи, за да получи индивидуално участие в разпределението на общественото производство, според принципа издигнат още от първата Съветска конституция, 1918 г.: „не трудящияся да не ест“, или с думите на ст. 12 от Сталиновата конституция от 1936 г.: „трудът в СССР е дълг и въпрос на чест за всеки работоспособен гражданин, според началото: който не работи, не трябва да яде“.

Основната гаранция за изпълнение на установеното в ст. 12 на Конституцията на СССР задължение за работа е произхождащата от социалистическата организация на народното стопанство невъзможност за експлоатация на човека от човек. От правно гледище задължението за работа по принципа „който не работи, не трябва да яде“, създава именно забраната да се извличат доходи посредством експлоатацията на чужд труд. Така проведен принципа „който не работи, не трябва да яде“, сам по себе си служи за материален стимул към работа. Заедно с отсъствието на експлоатацията, работата за себе си, за своето собствено общество, придава на труда значение на обществена служба, превръща го в „дело на чест и слава“.

Принципът, че трудът е обществен дълг е издигнат от законодателствата и на някои капиталистически страни, така напр. според чл. 21 на Статута за труда в Португалия: „трудът... за всички португалци е дълг на обществена солидарност“. Фор-

¹⁾ Според ст. 1 на Съветската Конституция „Съюзът на ССР е социалистическа държава на работниците и селяните“, а според ст. 3 — „цялата власт на СССР принадлежи на трудящите се от града и селото в лицето на съветите и депутатите на трудящите се“. Върху правното устройство на Съв. съюз вж. А. И. Денисов, „Советское государственное право, Москва 1940.“

²⁾ По отблизо върху методите за разпределение на работните сили в различните отрасли на стопанството вж. А. Курский, „Социалистическое планирование народного хозяйства СССР“, Москва 1945, стр. 20 сл.

мално този принцип и тук има подобно, за да не кажем същото, действие спрямо трудовите отношения, те са подчинени на върховни и обществени интереси, тяхното осъществяване е израз на изпълнение на обществен дълг. Но в устройството на различни економически, социални и политически системи, този принцип получава значение и смисъл напълно различен. Същественото различие се състои в това, че трудовите отношения в Съветския съюз възникват не между частични лица, които едва на тази основа да бъдат обхванати и задължени спрямо държавата, но между социалистическите (държавни и кооп. — колхозни) предприятия и гражданина, който идва да изпълни дългата си към социалистическата общност. Като по изключение, действително, съветското законодателство допуска да се сключат трудови договори и между частни лица, такъв е случаят с трудовия договор с домашната прислуга и с редките договори сключвани за личното домашно стопанство, което според ст. 4. 9 и 10 на Конституцията на СССР все още съществува в известна степен, но което не влияе на стопанския живот. Освен тия тъй тесни изключения в Съветския съюз няма частни работодатели. Това, именно, придава на действието на принципа за обществен дълг върху трудовите отношения значение, напълно различно от значението, което той има в ония капиталистически страни, чиито законодателства са го възприели. Докато в последните трудовите отношения възникват между частни лица, и едва на тази основа трудовото отношение е и израз на дълг към обществото и държавата, като по висши ценности, то в Съветския съюз трудовите отношения възникват между социалистическите предприятия, които са притежание на социалистическото общество, като самите те работят в тях, по тоя начин те движат целия стопански живот, чийто непосредствени носители са. Следователно, принципът, че трудът е обществен дълг в Съветския съюз действува директно и иманентно, а не индиректно и трансцендентно, както това е в капиталистическите страни, чиито законодателства са го възприели.

Кратки беленки по въпроса за счетоводно-отчетната организация на държавно-индустриалните предприятия

от

Г. Консулов

Въпросът за планомерното индустриализиране на страната ни и плановете за направляване на производството е вече извън теоретичните спорове. Изпълнението на замислените от правителството и ВСС плановете за индустриално строителство, в срок от няколко години само, ще променят физиономията и характера на стопанския ни и социален живот.

В това колосално за нашите мащаби строителство голяма част, безспорно, се пада на държавата. От друга страна, непрестанното разрастване и утвърдяване на кооперативно-производствената дейност подпомага това строителство. Посредством кооперирането на труда, акомулирането на народните спестявания и впрягането им в производството, както и чрез една нова етика и метод на работа, кооперациите въздействуват за оформяването на нов морал и нови възгледи в човека — кооператор.

Предприетото индустриализиране на страната ни, като резултат на една нова стопанска политика, несъмнено е свързано и с редица други въпроси от техническо-организационно, отчетно и пр. естество.

Днес почти вече не се спори за правните форми на стопанисването, държавно, кооперативно или частно такова. Човекът върви с твърди крачки към своя стопански прогрес. А последният се осъществява посредством по-пълнокръвното задоволяване на разнообразните му потребности — лични, групови или колективни такива. Частно-стопанският интерес рядко се ръководи в своята производствена дейност от степента и разнообразието на тези потребности. Затова на стопанското поле се явява държавата, за да запълни тази празнота. Тя организира свои стопански предприятия, било с цел да внесе една по-голяма обществена справедливост, чрез едно по-правилно разпределение на продукцията, определяне на цевите и пр., било да разгъне такива производства, които остават извън интереса на другите производствени сектори — кооперативния или частно-стопанския, като по този начин съдействува за по-пълното задоволяване на човешките потребности.

Целта на настоящите ни бележки се свежда към това да разгледаме, макар и много накратко, организационно-отчетната конструкция на държавно-стопанските предприятия у нас. Защото немислима е каквато и да било планово-производствена дейност без наличието на един перфектно организиран счетоводен

водно-отчетен сервиз. Всеки производствен план преди всичко се гради върху данните и материалите на този счетоводен сервиз.

За илюстриране по-нагледно нуждата от подържането на подходяща висота счетоводно-отчетната организация на държавно производствените предприятия, ние ще си послужим с едно сравнение отчетната организация на същите с тази на кооперативните предприятия у нас, като такива, стоящи по-близо по своя обществен характер и интерес на държавните.

Разглеждане отчетната организация на частните, еднолични или колективни, производствени предприятия ние ще изоставим поради по-малкото им общи черти с държавните. Обаче, априори може да се каже, че тези именно предприятия, служейки единствено на интереса за по-голяма печалба, са успели за своите нужди и цели, да издигнат счетоводно-отчетния си апарат на едно задоволително ниво.

Кооперативните предприятия у нас имат вече едно подчертано място не само в кредита, размяната, организиране на труда, потреблението и пр., но и в областта на производствената дейност. За успешното провеждане на тази си многолика дейност те разполагат с един отлично подготвен и добре школуван ръководен и изпълнителен кадър. Последователното оформление и растеж в службата дава възможност да се овладее цялостно и до последните тънкости организацията на предприятието. Свободната проява на всеки творчески напън е осигурена. Затова всяко ръководно лице в едно кооперативно стопанско предприятие е не само ръководител на общата стопанска политика в нейните генерални линии, но и непосредствен ръководител и вдъхновител на всички мерки и подобрения, засягащи в детайли живота на предприятието. Тук дублирането на службите, каквото най-често се среща при държавните предприятия, е избегнато. Начинът на работата опростен, единен, рационален. Използването на счетоводните данни, баланси, таблици, извлечения, калкулации, счетоводна статистика и пр. и тяхното анализиране относително стабилността на предприятието, неговата рентабилност, ликвидност на средствата му, скорост на пазарното обръщение и други методи, каквито учението за стопанското предприятие предлага, за изходната база на всеки ръководител на даден производствен отдел, предприятие, централа и т. н. Само така може да се обясни успешното им навлизане и обхващане на всяка почти стопанска проява на нашия живот.

Второ. Кооперативните стопански предприятия, въобще, и производителите такива, в частност, са обикновено и почти винаги само отделни звена на една организация, съюз или централа, стояща над тях. Тази централа много често наблюдава обектите на стопанските прояви на отделните си членове. Но не само това. Тя ги подпомага, финансира и контроли-

ра. Тя ръководи често пъти и търговско-пласментната им политика. Това създава стабилност в отделните предприятия, ориентираност в пазарните условия и възможности и пр. Това дава възможност също да се типизира и оеднакви счетоводно-отчетната им конструкция, изразена най-често в един общоприет типов баланс, като синтез на имуществените движения и субстанции на предприятието.

В зависимост от характера на предприятието можем да имаме и една или друга разновидност на организацията на отчетната работа. Всеки случай, счетоводните сметки, които отчитат стойностните движения и субстанции на предприятието, обединени по общи признаци и подредени в един типов баланс, представляват лесно сравняеми величини с балансите и на другите сродни предприятия. Този факт сам по себе си е от голямо значение. Улеснява се общото ръководство и контрола, а освен това, от научна гледна точка, биха могли да се подхвърлят на наблюдение и проучване отделните стопански прояви на даден сектор, стопанските им резултати и постижения за определено време и т. н.

Трето. Споменатите съюзи, централи и пр., като стопански обособени асоциации, за контрола и ревизиране на своите членове кооперативи разполагат с един добре изграден инспекторат. Всеки кооператив бива ревизиран ежегодно от специални съюзни инспектори. Тези ревизии допринасят много за затягане връзката с централата, за уеднаквяване на работата и въй-вече, култивират високо чувството на отговорност, единична и обща, на хората от счетоводния апарат. Това не е без значение. За разлика от финансовите ревизии на държавните предприятия, които, безспорно, са повечето формални и които понякога се извършват в такива срокове, когато отчетникът не е вече между живите, или пък е вече късно да се предотврати и изправи дадено злоупотребление, тук процедурата е много по-къса по време, бързина и резултатност.

Четвърто. Всички кооперативни предприятия, без изключение, работят и се отчитат по принципите на двойното и системно счетоводство и съгласно повелите на търговския закон. Този начин на работа им създава една еластичност и бързина в нагаждане към нуждите им и към стопанската конюнктура. В цялостната представа за предприятието имуществените ценности, изразени в отделните счетоводни сметки, оживяват и ни се показват в отделните си функции в живота на предприятието, посредством баланса на същото.

Ние изтъкнахме, макар и много накратко, някои от характерните елементи на кооперативното предприятие, въобще, с цел да си изградим една основа, една мярка, с която обща мярка да претеглим резултатите и постиженията касаещи организационно-ръководния и отчетен апарати в държавните индустриални предприятия. Или да се изразим фигуративно, ние

целехме до сега да си изградим една позиция, от където да наблюдаваме живота и проявите в държавно-индустриалните предприятия.

Държавните стопански предприятия, поради своя обществен характер, най-добре служат на стопанския и културен прогрес на човека. Те се градеяха и израстнаха било като коректив на онази стопанска система, която постави обществения прогрес и благополучие в зависимост от егоистичните нагони на стопанските субекти, било като мощен економически лост за тласкане на културния и материален напредък, посредством по-пълното задоволяване разнообразните потребности на човека. В тази си, именно, задача, те намират оправдание на своето съществуване, както и мощния аргумент на повсеместното си разрастване и утвърждаване в социално-стопанските прояви на съвременната трудова държава.

Ние ще се помъчим да класифицираме условията и състоянието, при което работят някои от нашите чисто държавни индустриални предприятия. Няма да се спираме на организационните форми на държавните предприятия в други страни, включително и Русия, където недъзи от подобно естество не съществуват и където счетоводно-отчетния им сервиз е на своята висота, с ясно и типизирана отчетност може да осигури точното и несмуцавано изпълнение на държавно-производствените планове.

Условията — в отчетно отношение — при които работят нашите държавни индустриални предприятия, според нас, се свеждат към следните по-главни групи:

Първо. Сегашното състояние на отчетността. Нашите държавни индустриални предприятия, изключая автономно обособените такива, са свързани с държавния бюджет и в своята дейност зависят напълно от средствата, които ежегодно им се отпускат.

Следователно, още отгук прозира предрешения въпрос за начина на отчитането им.

Производството на тези предприятия е нагледно да задоволява предимно и единствено специалните нужди на държавата. Всички онези въпроси, които възникват при останалите стопанско-правни форми на производствена дейност, не важат в нашия случай. Тук също така са без значение стопанските пружини рентабилност, стабилност и пр. Каквото и да бъде производственият резултат, добър или лош, кредитът ще се отпусне все толкова, колкото е гласуван по бюджета. Ето защо, от чисто формална гледна точка се счита, че задачата на отчетността е постигната, щом като всички разходни пера са подкрепени с редовни оправдателни документи, а срещу приходните такива има изрязана редовна кочанна квитанция. По-широки задачи от тези не се възлагат на отчетността. Напълно достатъчно е спазването поведете на закона за БОП и дру-

ги уреждащи тази материя закони и специални правилници. Налице е чисто формалното отношение към въпросите на счетоводната пресмегливост, разчлененост и анализа. Оттук явства, че държавата с напълно отъждествила отчетността на една селска община, или друга административна единица с тази на едно индустриално предприятие.

Така очертаваните задачи на държавните предприятия, въобще, и в частност на държавно индустриалните такива определят и компетентността на ръководния кадър. Безспорно става, че ръководният кадър трябва да притежава, преди всичко, техническа компетентност, тъй като центъра на тежестта пада върху производството. Един стопановед като че ли няма място тук, защото не е необходимо да проучва пазарните условия и възможности, да организира търговско-пласиментната политика на предприятието, да проучва костуемата стойност на продукцията и нейното отношение и въздействие както на страната на производството, така и на страната на потреблението и т. н.

Тук нещата са по-просто сложени. Нямаме производство за пазар, нямаме обикновено никаква пласиментна политика. До колкото съществува в някое държавно индустриално предприятие счетоводна отчетност, тя е по-скоро да събере данни за елементите на счетоводната калкулация, т. е. да регистрира, проследи грубо и оточни колко-годе производствените разходи, които участвуват в формирането на костуемата стойност на продукцията. Касово бюджетните операции са почти винаги игнорирани, защото тяхното отчитане е достатъчно по гореописания начин.

Самото ръководство на едно индустриално държавно предприятие рядко поставя по-широки задачи на своя счетоводен апарат или пък и много рядко ползува данните на същия. Това идва да ни обясни незаинтересуваността на техническия кадър, който е същевременно и ръководен такъв на предприятието, към въпросите на отчетността.

Ролята на баланса, където има организирано индустриално счетоводство, се изчерпва с тази, да се проверят правилните вписвания в спомагателните счетоводни книги. Изпуща се изпредвид, че точно по баланса може най-вярно да се чувства пулса на предприятието, че той е най-вярната фотография на стойностните движения и промени на ценностните субстанции. Балансът ориентира ръководството за резултатността на неговата производствена и пласиментна политика. Той правилно отразява приливите и отливите на имуществените ценности. С една дума балансът за един стопански ръководител е това, което е компасът за мореплавателя. Въпреки това му значение, обаче, той не се използва почти от ръководството.

От направената кратка характеристика на днешното състояние — в отчетно отношение — на нашите държавно-индустриални предприятия се оправдава и заключението, че точно

тук се наблюдават положителните признаци на анемичност, липса на творчески замах, на скованост, слаба производителност и рационалност в работата на административните служби, поради един с нищо неоправдан формализъм. Мудност в нагаждане към вкусовете на потребителите и към цените на пазара. Тези организационни недостатъци се проявяват доста чувствително върху височината на костусмата стойност на производството им.

Както вече казахме и по-горе, досегашното състояние на двойното и системно счетоводство, до колкото то съществува в дадени предприятия, е с една дума лошо и не му се отдава онази роля и значение, каквито то само по себе си има. Същото е по-скоро пробно и още непризнато с закон или правилник.

Така например, големи индустриални предприятия по военното ведомство се отчитат и до днес в парично отношение по „Временната наредба за службата на ковчежниците по военното ведомство“ (Д. вестник, бр. 169 от 1922 година),

Няма съмнение, че резултатите, които цели въпросната Временна наредба от преди 25 години и живота на едно индустриално предприятие са различни и несъвместими едно с друго неща.

Разбира се, не само това е пречката за едно рационално функциониране на счетоводно-отчетната машина. В връзка с прилагането на закона за учредяване, поощрение и контрол на индустрията в България (Държавен вестник, брой 132 от 1946 година) решение № 100) о. с. от м. август т. г, на Върховната сметна палата — София всички индустриални предприятия, в това число и държавните такива, следва да внасят онази част от фонда, в размер на 0.25%, която цели да обложи печалбите на предприятието. Поради това, че държавните индустриални предприятия възстановяват своите печалби по съответния параграф от бюджета на държавата (параграф 83 от тази годишния бюджет), нямат друга възможност да внасят следващите им се суми за въпросния фонд, освен като намаляват сумата на квитанцията с размера на фонда. По този начин клиента получава квитанция на по-малка сума, като за разликата получава допълнително бордери от Българската земеделска и кооперативна банка, след като удържаните суми за следващия се фонд от печалбите на предприятието се възстановят по принадлежност. Едва ли една рационална отчетност познава по-голямо безсилие от описаното по-горе.

Несъмнено, буквата на закона е спазена, без да се държи сметка за излишния труд, хабене на материали и най-вече за създадените неприятности на клиентите, които имат работа с едно държавно индустриално предприятие.

Тези и много още други правилници и закони сковават всякаква смислена и рационална, от гледна точка на счетоводството, отчетност. С една дума сякаш в железния обръч на

безначалието е скована всяка творческа проява, за да се даде преднина и се ограда бюрократизма и безначалието.

Законът за самоиздръжка на държавните предприятия разрешава този въпрос в положителен смисъл. Обаче, не всички държавни предприятия още са попаднали под този закон.

Второ. Опит да се седнакви счетоводната работа в някои държавни индустриални предприятия.

Една конференция през м. септември от счетоводители и други лица се опита да създаде едно начало в тази област. Тя изработи един баланс и точно определи номенклатурата на балансните сметки на военни предприятия, които ще минат на самоиздръжка.

Трябва, обаче, да отбележим, че този опит да се създаде единство и прегледност в отчетността и контролната работа в тези предприятия не се постигна. Представени са като балансово самостоятелни сметки всички видове фондове като: а) резервен фонд; б) фонд премии и награди; в) фонд специални мероприятия и г) фонд ново строителство. По тези сметки само веднаж в годината има по едно единствено записване. Следователно, макар и без движение, тези сметки ще тежат върху баланса през цялата отчетна година.

От друга страна, обединяват се сметки, които по своето назначение и същност отчитат различни по естеството си стойности. Така например обединени са следните сметки: а) Общински налог, набиран в размер на 2% върху продажната стойност на поръчките, съгласно чл. 74 т. 20 от Наредбата-закон за градските общини и др.; б) фонд рационализация индустрията набиран в размер на 0.25% върху фактурната стойност, съгласно чл. 3 от Закона за учредяване на фонд рационализация, поощрение и контрол на индустрията в България (Д. В. 132/46 год.); в) акцизи и такси, набирани съгласно Закона за засилване на държавните приходи (Д. В. бр. 196/936 година) и чл. 189 от Закона за държавните привилегии, акцизите и патентите.

Не само тези от практическа, но и теоретична гледна точка, несъобразности ни предлага въпросния опит. Структурата на възприетия типов баланс издава още неустановената база, едно неуяснено положение касаещо юридическата форма на бъдещите самоиздържащи се предприятия. Именно поради това, балансът е претоварен с сметки, които го правят отежнен и труден за четене.

Подреждането на сметките на този баланс е напълно случайно и разхвърлено, без да е зачетен реда на ликвидността на сметките. Оттук и заключението, че този баланс ще трябва наново да бъде преработен и нагоден към изискванията на предприятието, щом като се установи базата и юридическата форма на последното, по въпроса за самоиздръжката.

Въпросите за счетоводно-отчетната организация не се изчерпват само с правилното конструиране на един баланс. Тук по-скоро става въпрос за едно цялостно и предварително планирано проследяване движенията и промените в имуществените субстанции в процеса на производството и размяната и тяхното аналитично и синтетично обхващане и изразяване посредством счетоводните сметки и баланса.

Не е без значение подреждането на балансовите сметки и тяхната номенклатура. От една сполучливо определена номенклатура на сметките зависи яснотата и прегледността на баланса, улеснява неговото четене и дава възможност да се градят правилни изводи.

Обратното, твърде обобщителните и зле планираните сметки вуалират действителното имуществено състояние на предприятието и правят баланса му непрегледен.

От краткото изложение за състоянието на отчетността в държавно-индустриалните предприятия е видно, че същото е под линията на задоволителното. Следователно, нужна е организация, разумна, подходяща, творческа. Нужни са опитни и делови организатори. А също така нужна е такава счетоводно-отчетна конструкция, която навреме да регистрира, проследява и синтезира всички промени в ценностните субстанции на предприятието. Формализмът и бюрократичното отношение към въпросите нямат място при едно предприятие изградено на стопански принципи.

Безспорно е, че само една творческа и разумна отчетна организация ще даде една костуема стойност на продукцията, отговоряща не само на нуждите на производителя, но също така отговоряща и на покупателната стойност на потребителите. А всеки производител е едновременно потребител, на страната на търсенето и той не би никога страдал, като производител, когато се подобряват позициите му на потребител.

Трето. Друг един фактор, който е почвата и влагата на всяка добре организирана отчетност, е кадъра от образовани и вещи в работата си счетоводители. От тях зависи до голяма степен правилното функциониране на счетоводната машина. Счетоводителската професия трябва да се регламентира и се направи по-привлекателна и за по-амбициозни и делови личности. Впрочем, това като че ли само в държавните предприятия е още изостанало назад. Ние можем да посочим като образец банковите институти, кооперативите и частния сектор дори, които разполагат с един постоянен и солидно подготвен кадър.

Заклучение. Лишно би било да се декретира отнапред схемата на счетоводните сметки и начина за отчитане на всяко отделно предприятие. Голямото разнообразие на производствената дейност на последните прави трудна и безцелна подобна задача. Нуждите и живота, обаче, на конкретно производствено предприятие ще определят и неговата счетоводно-отчетна ор-

ганизация в детайли. Тази последната се изгражда винаги над солидните основи на счетоводната теория и набрания опит. Общо, обаче, счетоводната работа трябва да бъде оеднаквена и типизирана.

Държавните индустриални предприятия не могат повече да вървят по старите си отчетни пътища. Колкото по-скоро стъпят на една здрава отчетна организация, толкова по-скоро ще настъпят и благоприятните резултати за самото предприятие и за народното ни стопанство.

Френската индустрия и възможностите за внос от Франция

от

Д-р Александър Г. Гешев

Както бе съобщено своевременно в ежедневния печат, Дирекцията на външната търговия подготвя усилено материалите за предстоящите преговори за уреждане на стокообмяна между България и Франция, като е оточнила вече в общи рамки вносите и износните проекто-листи.

Какви са настоящите възможности за внос от Франция?

В предвоенните години вносът ни от Франция се е развивал както следва:

През 1935 година внесени стоки за 42.639.000 лева = 1.4% от общия внос;

През 1936 година внесени стоки за 38.989.000 лева = 1.2% от общия внос;

През 1937 година внесени стоки за 164.558.000 лева = 3.3% от общия внос;

През 1938 година внесени стоки за 181.808.000 лева = 3.7% от общия внос;

През 1939 година внесени стоки за 61.895.000 лева = 1.2% от общия внос;

През същите години вносът от Германия, включително Австрия, е възлизал съответно на 59.9, 66.7, 58.2, 52.2 и 65.5% от общия годишен внос.

По вид на стоките през 1938 година вносът от Франция се е разпределял както следва:

Метали и метални изделия	за	106.103.000 лв.	=	58.4%
Текстилни произведения	за	26.817.000 лв.	=	14.7%
Дъбилни вещества и бои	за	6.196.000 лв.	=	3.4%
Медикаменти	за	3.583.000 лв.	=	2.0%
Транспортни средства	за	3.355.000 лв.	=	1.8%
Растителни масла	за	2.231.000 лв.	=	1.2%
Кожии и кожени изделия	за	1.563.000 лв.	=	0.9%
Химикали	за	1.241.000 лв.	=	0.7% и пр.

Следователно, най-голям процент на вноса имат металите и металните произведения следвани от текстилната индустрия, дъбилни вещества и пр.

През настоящата година, въпреки че още нямахме нормални стопански отношения с Франция, предвид липсата на спогодба, която да урежда стокообмяна при новите стопански и политически положения и въпреки транспортни затруднения, все пак можа да се постигне реализирането на една сложна глобална компенсационна сделка, за основа на която послужи сделката с тютюните от 1942 година.

По тази сделка, която се осъществи само поради искренното желание на двете страни да възстановят добрите си стопански отношения от преди войната и която фактически представлява първи реален контакт между България и Франция, бяха внесени и предстоят да се довнесат ценни за стопанството ни стоки, а именно:

Металически сита за книжната индустрия	3898 кв. м.
Сита за мелничарската индустрия	3345 метра
Парни шосейни валащи 6 и 8 тонни	8 броя
Бетонобъркачки 500 литрови с електромотор включително	13 броя
Електромери монофазни	1500 броя
Части запасни автомобилни:	
а) за бензинови мотори за	1,650,000 фр. фр.
б) за дизел мотори за	255,000 фр. фр.
Кинококсове	20,000 чифта
Камионетки за подвижни кина	5 броя
Както и следните крайно необходими съоръжения, материали и части за електрификацията на България:	
Триполюсни разединители и предпазители	1,870 броя
Стъклени изолатори	30,000 броя
Измерителни апарати и уреди за ел. централи и техническите факултети за	3,405,164 фр. фр.
Резервни части за „Въча“ за	2,927,690 фр. фр.
както и други технически материали.	
Общата стойност на горния внос възлиза на	31,291,574 фр. фр. равни на 56,950,665 лева.

Тази сделка, колкото и да е ограничена тя по отношение на разнообразието на стоките, все пак позволи една реална ориентация на възможностите за внос от Франция и за цените на френските стоки.

Френската индустрия понастоящем все още има за задача, в повечето от отраслите си, да догони предвоенния капацитет, така че не всички видове стоки, които сме внасяли в миналото, предимно от Франция, ще можем да внесем и сега. Ето някои от по-важните групи полуфабрикати и фабрикати, които представляват интерес за нашето стопанство:

а) Химикали:

Според сведенията дадени от списанието „Нувел економик“ от месец август, положението на индустрията на химикали е следната:

Химикали интересувачи земеделнето:		1938 год.	1946 год.
	тона		тона
Фосфати		114.000	95.000
Амоняк	”	18.500	15.400
Азотни торове	”	15.000	10 000
Смесени торове	”	114.000	60.000

Минерални:

Сярна киселина	”	106.000	75.000
Сода каустик	”	9.500	10.000
Натриум карбоникум	”	40.000	47.000
Хлор	”	3.900	4.755
Натриев силикат	”	1.290	2,135

Следователно, химическата индустрия все още не е достигнала нивото на предвоенното си производство и възможностите за масов износ на химикали е ограничен, още повече, че вътрешните нужди на страната са много по-големи от този през презвоенните години.

б) Медикаменти:

Производството на медикаменти през 1942 година е достигнало предвоенното ниво, а през 1946 година, според последните предвиждания, ще надхвърли с около 30% предвоенното производство. Това ще се отрази върху износа на медикаменти, който се очаква да се активизира, въпреки че и нуждите на страната и на френските колонии са далеч по-големи от тези през 1938 година. Пак според списанието „Нувел економик“ минералните и колоидални фармацевтически произведения с изключение на сребърния нитрат и цинковия окис, се произвеждат в задоволително количество. Производството на алкалоидите е достатъчно по отношение на дигиталена и опиятните алкалоиди докато това на страхилина и спартеина е недостатъчно. Има чувствително повишение в производството на кафейна, теобромина, теофлина и кокаина. Предвижда се реализирането на вноса на достатъчно количество хининови кора, който ще позволи и повишение в производството на хинина.

Към края на годината се предвижда производството на пеницилина да достигне 50 милиарда единици месечно. Предвижда се също така и създаване на дружество за биохимически произведения, което ще има за задача да засили, преди всичко, производството на пеницилина.

в) Метали и метални произведения:

Металургическата и металопреработвателната индустрия в Франция, въпреки все още силно чувстващата се липса на

суровите материали, показва едно значително повишение на производството през текущата година.

Производството на желязо през юли, т. г. е достигнало 503.000 тона срещу 601.000 тона през 1938 година, т. е. 60%; Стомагата — 378.000 тона срещу 518.000 тона през 1938 година, т. е. 73,5% и метални произведения 251.000 тона срещу 342.000 тона през 1938 година, т. е. 73,5%. Една от причините за бавното възстановяване на металургическата индустрия е липсата на достатъчно количество кокс.

Металната индустрия показва съживяване и тенденция за засилване на износа. Износът на машини и съоръжения, обаче, е твърде ограничен, поради големите нужди в вътрешността на страната. Същото се отнася и за ж. п. съоръжения, и материали, въпреки че Франция е постигнала споразумение за ж. п. строежи и снабдяване на Китай. Има известни указания за засилване на износа на сечивни машини (стругове, врези, шелинг и бормашини) както и на строителни машинни съоръжения, като бетоносбъркачки и пр. В производството на земеделските машини се забелязва едно значително засилване, което се отрази и на износа на същите машини. Така през текущата година и у нас постъпиха предложения за внос от Франция на сенокосачки, жетварки, брани, култиватори от известната френска фабрика „Пиозена“, а така също за лозарски и овощарски пръскачки „Верморел“ и пр.

г) Електрификационни съоръжения и материали:

Липсата на някои сурови материали слъва все още производството на електрификационните съоръжения и материали. Все пак, както се вижда и от сключената сделка през настоящата година, вносът от Франция на електрификационни съоръжения и материали може да задоволи до голяма степен нуждите на страната ни.

Особено ценни в това отношение ще бъдат доставките на измерителни прецизни уреди за нуждите на техническите факултети в София, Варна и Русе.

Текущото производство на електрификационни съоръжителни материали е следното, в сравнение с 1938 година:

Акумулатори	95%
Елек. материали	90%
Измерителни уреди и апарати	75%
Кабели	80%

д) Мотори и моторни транспортни средства.

Френската моторна индустрия през предвоенния период бе започнала да се налага постепенно на европейския пазар. През текущата година се е подобрило значително производството на малки петролни моторчета за земеделски цели, дизел-мотори за индустриални заведения, (мелници и пр.) дизелови и бензинови компресори и пр.

По отношение на автомобилната индустрия през предвоенния период Франция се бе явила на пазара с марките „Рено“, „Пежо“, „Латил“, „Берлие“, „Панар-Левасйор“.

Възстановяването на автомобилната индустрия след последната война е постигнало отлични резултати, както доказва следната таблица, извлечена от списанието „Нувел економия“.

Видове моторни средства	Средно месечно производство 1938 г.	Октомври 1944 г.	Ноември 1944 г.	Юни 1946 г.	Юли 1946 г.
Леки коли	15.200	13	34	2247	2709
Камиони	790	234	795	2326	6019
Камионетки	2.470	18	120	3338	6019

Характерното, следователно, е следното: Докато през 1938 г. особено тежест се е давало на производството на леки коли сега е точно обратното. Засилено е производството на камионите с цел да се възстанови тежко-моторния парк в страната, а така също и с цел да се отговори на нуждите на европейския пазар. Въпреки че още вътрешните нужди не са задоволени, известни количества камиони са вече определени за износ. Така от произведените през месец юни 5654 камиони и камионетки 1156 броя са били изнесени за чужбина; от произведените 2247 леки коли през месец юни 1602 броя са били също така изнесени.

През настоящата година са определени 1000 броя леки коли френски фабрикат за износ в Североамериканските съединени щати, от които 60 броя леки коли „Рено“ се вече изнесени и продадени в Ню-Йорк. Фактурната стойност на тези коли е била 1350 долара, която цена се приближава до тази на американските 5 местни лекни коли „Буик“, „Додж“, „Неш“, „Де сото“.

е) Текстилни произведения :

Производството на текстил в Франция все още не може да задоволи нуждите на страната, поради липсата на сурови материали, явление общо почти в цяла Европа.

Възможностите, следователно, за внос от Франция на текстилни произведения са твърде ограничени.

* * *

От горепосочените кратки статистически данни за вноса през предвоенните години и от кратките сведения за състоянието на френската индустрия става ясно, че вносът на Франция ще бъде съставен на първо място от електрификационни съоръжения и материали, сечивни и строителни машини, киномашини, перфораторни чукове и компресйори, транспортни средства (камиони и автобуси), петролни мотори, и запасни части за мелничарската и книжната индустрии. Процентът кой-

то текстилът имаше във вноса през 1938 година, а именно 140%, сега по всяка вероятност ще бъде минимален. Също така слабо ще бъдат представени и суровите материали като черните и цветни метали, вълна и пр. Химикалите и медикаментите ще бъдат твърде ограничени по отношение на количествата, с тенденция за увеличение на това на медикаментите.

Това обаче, са само предположения, които могат да бъдат опровергани от следното обстоятелство: До юли 1946 година балансът на външната търговия на Франция показва значителен дефицит, който се явява от силното превишение на вноса над износа. Това заставя френските стопански ръководители да правят всички усилия за активизиране на износа дори с лишаване на населението със стоки от първа необходимост и от които самата Франция има голяма нужда. Този факт ще даде, по всяка вероятност, възможност да се обогати и разнообрази листата на стоките предвидени за внос от Франция и ще спомогне твърде много за бързото възстановяване и нормализиране на стокообмяна ни с тази страна.

ВЪТРЕШЕН ПРЕГЛЕД ЗАПЛАШЕНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

За всеки внимателен наблюдател, който насочва погледа си към младежта и училищата, където тая младеж добива своето образование и възпитание, е очевидно, че там има нещо нередно и разломно.

От една страна се явява голям брой учаци се във всички видове и степени училища, а от друга — малък, недостатъчен и все повече намаляващ преподавателски персонал. Преподавателското тяло от първоначалните училища до университета с разколебано, особено в основните и средните училища, и намалява все повече и повече. В резултат се явяват големи отделивания, класове и студентски аудитории за съответния техен преподавател. В последно време, откак са открити нови гимназии, гимназиални класове, факултети и университети, тази несъразмерност става застрашителна и опасна за правилния развой на учебното дело и на общественото възпитание у нас. Но каква са всички тия преподаватели особено техните заместници, по цени, подготовка, пол и авторитет? За съжаление липсва статистика, за да покаже истинското положение относно състава, подготовността и достойнството на преподавателската професия.

В основните училища, прогимназиите и в средните училища мъжете учители са вече рядкост, защото учителската професия никак не е привлекателна за младежите. Някои от по-старите, но енергични и предприемчиви, учители напуснаха воприцето си и намериха други служби, или се заловиха за самостоятелна стопанска дейност. Млади люде вече не пожелават да се учат, за да станат сетне учители. Анкетите сред зрелостниците дават най-красноречив израз на това бягане и пренебрежение към учителската професия. А педагогическите училища и институти, както и университетските факултети, които подготвят питомците си за тая професия, от години вече не могат да попълнят броя на определените за следване в тях кандидати. Ако, все пак, тия специални училища или факултети попълват тоя брой, то се дължи предимно на момичетата, за които тая професия се явява най-лесна, и за някои несретни младежи, за които няма достъп в желаните от тях факултети. Не знаят, значи, се посветяват на науки, които да ги подготвят за учители и преподаватели, а такива, за които няма достъп в други предпочитани от тях училища и факултети. Броят на такива по „принуда“ кандидати за преподаватели не е малък.

Това положение на нещата не е случайно: то си има свое оправдание и обяснение, защото в общественния живот няма случайности.

Учителската професия в България, изобщо, не е ценена. Израз на такова пренебрежение се дава и с низките заплати на учители и професори, в сравнение с паричното възнаграждение за други чиновници, работници и занаятчии.

За средния българин, или за необразованя човек, цена има оня човек, който заема видно и ръководно обществено положение и който, изобщо, печели много пари, или много плащат за службата му. Ценени са и службите, които спомогат да бъде увеличен дохода на държавата, на предприятията и на учрежденията, или просто службите, които имат досег с приходните постъпления, т. е. с парите. В това отношение учители и професори са далеч от сметките, доходите и парите, които трябва да постъпят в държавния бюджет. Това затвърдява схващането, че те не са толкова „полезни“, защото духовните ценности, които те подготвят, са от малцина признати за национални ценности и постижения. Заради това се създава теорията, че учителите са много, та лесно държавата не може да задоволи материалните им потребности. Затуй заплатите на учителите и на професори стоят подолу от тия на кой да е майстор или калфа.

Неоценен обществено, необлечен подходящо, не разполагащ със средства, които да позволят на учителя и на неговото семейство да живее тъй, както подобава на един ръководител на младежките души и воли, учителят

свива с положението си на отритнат, на стеснителен гражданин, който почва да отбягва обществото, за да прикрие мизерията си, и сам да поощрява своето достойнство и място в живота. Защото модният тип сега е „нахака-ният“, какъвто никога не може да бъде кой да е български учител или преподавател.

В такива респектидни дни, възпитанието и образованието на младежите с предоставено предимно на жени учителки, или на такива сплашени мъже, от които не може да се очаква мъжественост, тъй необходима за наредяване характера на кипящите младежки души.

За утешение може да ни послужи само обстоятелството, че и в други страни съществува подобно положение, че и там същите въпроси вълнуват будните умове и загрижените общественици за бъдещето на техните народи.

Професорът от Сорбоната Гюстав Коен пише, че в Франция „не се намират вече кандидати за основни учители и за преподаватели по физика и математика. Ректорът трябва понякога да прибегва до некомпетентни и случайни заместници. Университетът е в опасност и аз подавам тревожен вик, защото животът на цялата нация е поставен на изпитание“. Той установява, че „броят на записаните студенти расте смайващо, както и броят на вписаните за изпити“.

„Смесете се, пише, в двора на Сорбоната с тези, които очакват резултати от изпитите и ще видите, колко по-много са фустите, отколкото панталоните, разчорсените глави пред низкоостриганите коси“. Не на шега Г. Коен се пита: „Сорбоната в днешен ли колеж се превръща? Какво ще правят всички тези жени писансета и агрежета? Ще заместат ли те мъжете в лиците? Мога пред момчета? Без съмнение, те имат знания, но не имат ли авторитет? Университетът ще попадне ли под женска власт? Разбирам равенство, но не и предимство и тирания на жената и знам, че всички жени като мене мислят и се загрижават за спасението на модерните глави. Затуй няма защо много да се радваме от увеличаване броят на учащите се, ако се касае за женска университетска армия, която относно обучението на момчетата може да бъде само помощна армия“.

Проф. Коен завършва: „Ако искаме да отклоним опасността още в нейния зародиш и да пощадим бъдещето, трябва Четвъртата република да направи необходимо усилие да спре опасността, която заплашва нашето преподавателско тяло от примамките на чужбина и от индустрията, която го пресушава.“ (Le monde illustré. 17 август 1946 год.)

Това явление е, изглежда, следствена болест за много европейски страни. Като болестно състояние, което води до размисване и разнищване на образователните идеали, то трябва да бъде своевременно лекувано. И грижата за подобряване условията за учебна и образователна работа трябва да бъде поста от бъдещите правителства на новата република България.

Трябва да бъдат взети мерки за спиране новосемното бягство от учителската професия, като последната бъде оценена и издигната на подобаваща висота, а настръчение за прегръщането ѝ от младежите да бъде тласнато със чувствително повишение заплатите на учители и професори. Тогава чак ще бъдат привличани, подбирани и задържани за учители и преподаватели мъже с призвание за тая благородна професия. От такива разбирания, сигурно, се водят нашите съседи Румъния и Югославия, където на учители и професори се плащат високи заплати, дават им специални хранителни дажби, облекло, жилища и така ги поставят на по-високо стъпало от обикновените граждани, занаятчии и работници, които пък са спокойни и сигурни, че поверяват децата си за образование и възпитание на задоволени, незанисими и съзнаващи дълга си учители. И в Съветския съюз също учителите, както изобщо, хората на умствения труд, са много ценени и обезпечени в тяхното съществуване.

При такива условия, учителската професия и във България може да стане привличаща за младежите, а от така добре поставените учители може да се очаква активно образование, самоничиативи, ред, дисциплина и здраво мъжествено възпитание. Разрешението на тия болни въпроси е в ръцете на властимащите. Забавянето и отлагането ще носи само поражения и упадък в духовния дял на нашия живот.

Димо Минев

ВЪНШЕН П ГЛЕД

СВЕТОВНОТО МЕСОВО СКОТОВО ДСТВО ПРЕЗ 1944—45 г.

Състоянието на скотовъдството и перспективите за снабдяването с месо през 1945 г. са намалени в сравнение с 1941 г. както в Задокеанските страни, така и в континентална Европа.

В военния период в континентална Европа, в резултат от военните действия, реквизиции и намаляване на фуража, рязко се е отразило върху скотовъдството, най-вече върху едрия рогат добитък.

В Северна Африка и скотовъдните страни в Южното полушарие през този период се създали особено благоприятни условия за растежа на скотовъдството. Благоприятните условия са: изобилният фураж вследствие натрупването на зърненото производство, особено в Северна Америка, Канада, Австралия и Аржентина, които не са могли да изнесат излишъците. Правителствата на тези страни са дали субсидии за разширяване на скотовъдството и подобряване на зърнения фураж.

В началото на 1944 г. свините в С. Щати са се увеличили с 92%, в Канада са се удвоили, а в Аржентина са се утроили в сравнение с предвоенния период. Рогатият съдър добитък на С. Щати в 1944 г. се е увеличил с 24%, а в Канада — почти с 20%.

Износните месни продукти от Канада се увеличили в 1944 г. 5 пъти в сравнение с довоенния уривен. Износът на месо от Южното полушарие — Аржентина, Уругвай, Бразилия, Австралия и Нова-Зеландия се увеличил през периодът 1934—38 г. на 33% и износът на 47%, износът на свини се е увеличил 4 пъти.

Развитие на месовата промишленост се съпровожда с усъвършенстване при преработката на месните продукти — големи успехи са постигнати в техниката при консервирането и пр. Сушата в края на 1944 г. и в началото на 1945 г. е причина за намаление общо върху фуража, изсъхналите пасбища, и намаляване на работния добитък почти в всички страни. В С. Щати в началото на 1945 г. се е намалил едрия рогат добитък като резултат от напреженото фуражно положение и от неопределените перспективи след войната. Свиневъдството е претърпяло едно намаляване с 28%.

В Канада в 1945 г. месовата продукция е предварителна оценка е била с 18% понижена в сравнение с 1944 г.

В Австралия намаляването на същата е достигнало до 10%. В Бразилия през март 1945 г. е било забранено в продължение на 6 месеца да се ядат месни продукти.

Недостатъчният фураж застрашава развитието на месовото производство, месовото скотовъдство и създава усложнения в проблема за снабдяването на Европа с месни продоволствия.

Условията за възстановяването на скотовъдството в континентална Европа в 1945 г. са съвсем неблагоприятни. В много европейски страни сбора на зърненото и фуражно производство в 1945 г. е бил по-малък от 1944 г., което идва отчасти вследствие на намаляната обработваема площ и под влиянието на сушата обхващала Южна Европа.

В Франция производството на месо се е намалило по-вече от 1/3 в сравнение с довоенното производство. Рогатият съдър добитък през времето на окупацията е бил 200 хиляди глави. До войната Франция в голям размер е обезпечавала себе си от собствения си фураж — 87% ечемик, 97% ръж и 99% овес. В 1945 г. част от обработваемата площ останала незасята поради недостатъчно селско-стопански машини, липса на работна ръка, и на теглително-животинска сила. Фуражът се е указал крайно оскъден. Франция е получавала, въз основа на съглашение, добитък от Швеция, месо от Дания и С. Щати.

Аналогично положение имаме в Белгия. Продукцията на месо е била намалена почти до 2/3 от довоенния период. През време на окупацията Белгия е загубила повече от 300 хиляди глави рогат добитък. В 1944 г. се на-

блюдава едно прогресивно развитие на месовото скотовъдство: рогатият добитък се е увеличил с 48,500 глави, свините — с 150,000. Но съкращението на обработваемата площ и намалението на фуражът (картофи, ечемик, ръж) два пъти спрямо 1944 г. и затрудненият подвоз, предизвиква намаление през 1945 г. в Белгия.

В първите скотовъдни страни в Европа, където до войната е било развито специализирано скотовъдство (Холандия, Дания и Швейцария), най-много от тях е пострадала Холандия. В Холандия респ. в Фрисленските провинции, някога прочути с своите млечни продукти и породист рогат добитък, 3/4 от територията е била наводнена и всичкият добитък загубен. През времето на окупацията в района на Гронинген е било реквизирано 200 хил. глави съдър рогат добитък. Били са закрити по-вече от половината холандски сиренини заводи. Посевната площ на Холандия е била намалена. Холандия преди войната е експортирала за Англия продоволствия, сега обаче същата внася от С. Щати, Канада и Англия. В средата на 1945 г. млечната продукция, благодарение на добрите пасбища, е била увеличена от 7 — 10% в сравнение с предшествуващата година — 1944.

В Швейцария в 1945 г. млечната продуктивност се намалила с 85% от уредна за 1939 г.; а месото до 66% съответно за 1939 г. В началото на 1945 г. въпросът за фуража е бил един от най-важните. Швейцария преди войната е получавала фураж от балканските страни. Увеличените пасбища не са успели да разрешат въпроса за фуража, следствие което имаме едно намаление при едрия рогат добитък. Продуктивността на рогатия добитък и дойните крави силно се е намалила в цяла Европа. Дойните млечни крави се намалили с 15% в сравнение с военния уреден.

В Дания силно пострадало свиневадството. Свините са останали не повече от 53% от довоенния уреден, а едрият рогат добитък се е намалил с 3%. В Дания понастоящем има достатъчно месо и бекон за експорт, но тя изпитва затруднения от липса на тонаж, от който половината е бил потопен.

В Англия са съществували условия за увеличаване на едрия рогат добитък, особено на млечните крави, а свините и овцете са намаляли. Англия се нуждае от 1,750,000 тона месо и 100 хиляди тона мазнини.

В страните намиращи се в Средиземноморския район, в Балканските страни, особено в Гърция и Югославия, скотовъдството е силно пострадало от военните действия и от сушата през 1945 г. Възстановяването на скотовъдството в тези страни среща големи трудности.

Европа произвежда около 41% от месното световно производство. По официалните сведения на Общото съюзно бюро за 1945 г. световното производство (без СССР) е в дефицит с 1,795,000 тона месо и бекон.

Д-р П. Маневски

КНИЖОВЕН ПРЕГЛЕД

ПЕТЪР АНТОВ — ТРУДОВИ НОРМИ И РАЦИОНАЛИЗАЦИЯ. София 1946 г., стр. 69. — цена 70 лв.

Горната книга е издадена като № 1 на библиотеката на Института за стопанска рационализация. Този институт се създаде като отделна юридическа личност с закон от 19 юни 1941 г. към Министерството на търговията, а от 9 май 1945 г. се придаде към Върховната стопанска камара. С Закона за трудовите норми се учреди Институт за трудови норми към Дирекцията на труда, който отне от Института за стопанска рационализация компетенцията по трудовите норми.

Променната се политическа и стопанска обстановка след 9 септ. 1944 год. открива големи възможности на Института за стопанска рационализация за развиване на ползотворна дейност в областта на теорията и практи-

ката на стопанската рационализация. В скоро време се очаква да излезат и други номера на библиотеката на Института. В първите номера ще се разгледат общите методи на стопанската рационализация, нейните цели, основни начала, методи и средства, а в последствие на нейните специални проблеми, конкретни проучвания и препоръки за цялостното рационализиране на нашия стопански живот. Престоящо е подновяването на излизането на временно спряното списание на Института за стопанска рационализация.

Като бивш началник на Отдела за труда при Върховната стопанска камара и И. Д. Директор на Института за стопанска рационализация г. Анто в свои труд е систематизирал проучванията, резултатите от анкетата и изказаните мнения на свиканите от горните 2 учреджени конференции във Варна и София във връзка с изработването на основните начала на Закона за трудовите норми. Ето защо тази книга представлява ценен принос за улесняване на тъй сложния проблем по въвеждането на трудовите норми в нашите стопански предприятия в непосредствената му връзка с проблемите за рационализация на труда и производството.

Книгата е разделена на три части. В първата част се обясняват въпроси за трудовите норми, интензификацията на труда и рационализацията. Изброят се условията обуславящи размера на производителността на труда. Тук, обаче, недостатъчно е наблегнато на: уплътняването на труда, подобрата организация на труда и повдигането на квалификацията на работниците. Правилно се подчертава връзката между трудовите норми и рационализацията на предприятията и разликата между увеличаването на производителността на труда и повишаване на интензивността му. Излождайки от особеностите на отделните обществено-стопански строеве авторът различава: регресивна (капиталистическа), прогресивна и социалистическа рационализация и дава характеристика на всяка една от тях.

На анкетата на Върховната стопанска камара по въведените трудови норми в индустриални предприятия през 1945 год., т. е. преди предвиденото в чл. 1 на Закона за трудовите норми (ЗТН) задължително въвеждане на трудовите норми, е посветена втората част на книгата. Целта на тази анкета е била да установи: а) как се посрещат трудовите норми от работниците и работодателите; б) какви спънки се срещат при провеждането на реформата и в) какво влияние оказват нормите върху количеството и качеството на производството (стр. 27). Тя е обхванала 359 предприятия или 9·29% от всички индустриални предприятия в страната, обаче анкетиранияте предприятия са почти най-големите и характерни предприятия във всички бранни (стр. 28). От тях са въведени трудови норми в 116 предприятия или в 32·49% от анкетиранияте предприятия (стр. 30). Трудовите норми са въведени относително най-много в следните браншове: минна индустрия, текстилна, каучукова, орizarна, керамична, тютюнева и пр. (стр. 31 и 32). От тези 116 предприятия, с въведени трудови норми само 73 от тях, плащат премии за произведеното свърх нормата (стр. 41) и само 28 предприятия — премии на техническия и административен персонал (стр. 47).

При изследването на работното време г. Анто в се опитва да изброи елементите му (стр. 36), което изброяване, обаче, е непълно и не посочва отношенията между отделните елементи в една стройна формула, от каквото се чувствува голяма нужда при научното установяване на трудовите норми.

Във връзка с трудовите норми се засяга бегло и недостатъчно и твърде сложния въпрос за правилната постройка на работната плата, която според автора трябва да отговаря на следните изисквания: а) да позволява правилно разделение на труда; б) да използва работниците съобразно с тяхната квалификация и в) заплащането да става не на принципа на уравниването, а според количеството на изразходвания труд. (стр. 42).

Общото впечатление от анкетата е, че в множеството от анкетиранияте предприятия трудовите норми са низки, понеже се достигат почти от всички работници включително и от начинаещите. Те не оказват отрицателно влияние върху качеството и количеството на производството. В заключение авторът констатира, че при определянето на трудовите норми са игнорирани

следните две обстоятелства: 1) че нормите не бива да надвишават нормалния физиологически предел на интензивност на труда и 2) че те трябва да се съобразяват с организационно-техническите условия в дадено производство, което трябва да бъде рационално (стр. 56 и 57).

В третата част на книгата се посочват принципните положения, върху които трябва да бъде изграден ЗТН. Според автора законът трябва да обхваща всички видове труд, а не само непосредствено производителния труд в фабричните предприятия. Дадената дефиниция за трудовата норма в много отношения се доближава до тази формулирана в чл. 2 на ЗТН. Препоръката, щото трудовата норма да бъде единична, а където това е невъзможно, да се определя за група работници, е спазена в ал. II на същия член. Предвиденото задължително въвеждане на нормите във всички предприятия е предписано в чл. 1 на ЗТН. Духът на дадените указания по отношение на изработването на нормите е спазен в чл. чл. 4, 5 и 6 на закона. Препоръчаното участие на лекари на предприятието при изработването и прилагането на трудовите норми, за да се вземе под внимание физиологията на труда, не е взето под внимание от чл. 5 на ЗТН, който определя състава на комисията при предприятията по трудовите норми. Застъпването схващане от автора за изменяването и проверяването на нормите е възприето от чл. 14 на ЗТН. Идеята му за заплащане на произведеното върху нормата е по-оробно разработена в чл. чл. 15, 18, 20, 21 и 22 на закона. Предложеното по отношение на работниците, които не могат да достигнат определената норма, е взето под внимание отчасти в чл. 25 на ЗТН. Изтъкнатото по отношение на насърчението на рационализаторските предложения на работниците е легнало в голяма степен в основите на чл. чл. 29 и 30 на ЗТН, само че фонда „Рационализаторски предложения“ е образуван към Института за трудови норми, а не към Института за стопанска рационализация, както препоръчва г. Антоу.

Във своето мнозинство мислите и идеите, които авторът нахвърля в тази книга, почиват на теорията (главно на известния съветски икономист-рационализатор О. Ермански) и на практиката на рационализацията в СССР. Той се старее да ги приспособи към нашата общественно-икономическа обстановка и трябва да се признае, че това в много отношения му се отдава.

Книгата е написана на лек и популярен език. Като нейни слаби недостатъци могат да се посочат липсата на указания за литературата по третираните въпроси и липсата на указател за съдържанието. Това би бил още по-ценен и много по-полезен за практическите дейци в областта на стопанските предприятия, ако би разработил конкретен материал по изработването и въвеждането на трудовите норми в отделните стопански предприятия и би дал някои общи указания и формули за това. Устройването по настоящем курсове за специалисти нормировъци от Института за трудовите норми при съдействието на Института за стопанска рационализация ще запълнят тази празнота. Позволяваме си горещо да препоръчаме настоящата книга на всички, които се интересуват от тази тъй навременна стопанска реформа у нас.

д-р Л. Станев

СЛАВА МИТОВСКА, „МЕЖДУНАРОДНА ОРГАНИЗАЦИЯ НА ТРУДА“, София 1946, издание на Института за социални проучвания.

Темата, която госпожа Слава Митовска поставя на разглеждане в своята монография „Международна организация на труда“ е била разглеждана и друг път в нашата правна литература. Разглеждани са били, обаче, отделни страни на този институт на международното сътрудничество. Работата на госпожа Митовска е от особен интерес, защото поставя неговото разглеждане всестранно, както в неговото генетично историческо осветле-

ние, така и като Институт на междудържавното право. Ослеп това, характерна отлика на трудът на госпожа Митовска е неговата съвременност, именно МОТ е разглеждана с оглед промените, които с наложилата войната в нейните задачи и функции, и с обърнато внимание на въпроси, които тесърва се очертават, именно отбелязва се развитието на МОТ в връзка с Организацията на обединените народи.

Не е възможно да се предаде в рамките на настоящите информативни и белажки, съдържанието на тази богата по съдържание книга. Но ще се ограничим с опита да опишем обито нейната архитектуроника. Трудът е разделен на четири части. Първата част разглежда създаване, организация, функцията и правна същност на Международната организация на труда. В втората част е изложена презвоенната дейност на Организацията. В третата част се коментират промените в задачите и структурата на Организацията настъпвали по време на презвоенната ѝ дейност. И в четвъртата част се разглежда бъдещето развитие на М. О. Т. в рамките на Организацията на обединените народи.

Основната мисъл на автора е, че докато преди войната делото на М. О. Т., по пътя към главната ѝ цел: създаване на социална справедливост за всички хора от всички континенти, като необходимо условие за световния мир, бе насочено към подобрене на трудовите условия изобщо и предимно към еднаквяване на трудовите законодателства, войната променя нейните посредствени начини на действие. Крейната цел: установяване на световния мир чрез социалната справедливост за всички хора, остава, но непосредствените задачи вече са различни, войната налага подържването на сътрудничество между работници и работодатели, това сътрудничество предполага действително подобряване благосъстоянието на работниците, а подобряване материалното положение на част от населението, прецизира авторът, поставя като задача икономическите реформи, отгук Международната организация на труда включва в своята компетентност разрешаване на икономическите проблеми, като основно ръководно начало на дейността си. (стр. 119 сл.) Така разширила през време на войната кръгът на своята компетентност Международната организация на труда, счита авторът, въпреки новият международен институт със социална цел: Стопанския и социален съвет при О. Н., ще запази преимуществото си на компетентен и обективен международен институт, който ще сочи единствения правилен път за постигане социалния мир, необходима предпоставка на политическия мир. (Стр. 171 сл.)

Изследванията на г-жа Митовска са забележително документирани, те са един съществен принос към нашето правно творчество.

Д-р Вл. Абаднийев

ЗЕБРА

ВАРНА

Ул. „Преслав“ 5 тел. 31-24

**Производство на всички ви-
дове одеколони в литро-
ви луксозни и обикно-
вени стъкла**

ОБЕДИНЕНА ПОТРЕБИТЕЛНА КООПЕРАЦИЯ
„НАПРЕД“ - Варна

Телефони: 31-43; 31-62; 28-63

	Колониални	31
Магазини:	Текстилни	3
	Плодово зеленчукови	17
	Домашни потреби	1

Членове 9,500

Собствени средства 6,500,000

**Девиз на кооперацията: винаги в слу-
жба на трудящите се.**

РАЙОННА ЗАНАЯТЧИЙСКА МЕТАЛОТЕХНИЧЕСКА
КООПЕРАЦИЯ ЗА ОБЩИ ДОСТАВКИ — „ПОДКРЕПА“
Барна - ул. „Аврам Гачев“ № 27, телефон 23-51

Членове 450
Капитал и фондове : 2,500,000 лв.
Влогове . . . . . 7,500,000 лв.
Собствено триетажно здание.

Продажба на Железария, ла-
марини, Коларски материали,
оловни тръби и др.

Представителство на общия занаят-
чийски съюз на занаятчийските коо-
перации София за приемане, съхра-
нение и експедиция на пристигащите
от С. С. С. Р. стоки.

ВАЛЦОВА МЕЛНИЦА

„Братя Капитанови“

Стара Загора

Най-добре организираното мел-
нично предприятие в околията

Произвежда финни брашна „ЗАГО-
РИЕ“, всички видове фуражи.

тел. 22-91 кантора

22-92 мелница

Стоян Николов & Син

ВАРНА

основана 1912 година

Вътрешни и международни
транспорти. Обмитване —
складове — предста-
вителство

Текущи сметки:

Банка Български кредит
Варна

Българска търговска банка
Варна

За телеграми:

Стоян Николов

Телефон № 24-85

П Л А Н

двуседмично списание за обществени въпроси.

Материали за печат, книги за рецензии и писма се изпращат на
д-р Д. Тошев, ул. „Н. Михайловски“ № 3 — Варна

РЕДАКЦИЯ И АДМИНИСТРАЦИЯ
ул. Н. Михайловски 3 — Варна

Администрация на списанието в София: Илия Вранчев, книжар-
ница „РОДОПН“, бул. Дондуков 9. Умоляват се нашите абонати
в София да се отнасят за справки и плащане абонамента там.

ГОДИШЕН АБОНАМЕНТ 500 ЛВ; ЗА ЧУЖБИНА — 1500 ЛВ.

Le Plan, revue de questions sociales et politiques

Revue bimensuelle

3, rue N. Mikailovski — Varna (Bulgarie)

2 année

30 novembre 1946

Le numéro 60 léva

Abonnements

Bulgarie — un an 500 léva, Etranger — 1,500 léva

СЪОБЩЕНИЕ НА РЕДАКЦИЯТА: В съгласие с правителственото нареждане за икономия на хартията „П Л А Н“ ще излиза временно месечно, докато се разреши набавянето на достатъчна хартия. Ние запазваме нумерацията на отделните книжки, за да можем веднага при получаване на повече хартия да започнем двуседмичното издаване. Обемът на списанието е увеличен, съобразно с възможностите за сега.

ОТДЕЛНА КНИЖКА 60 ЛЕВА

Университетска печатница — Варна

Разрешено М. П. уд. 329 1-3-5347 10 IV. 1945 г. тир. 2500 брѣ